

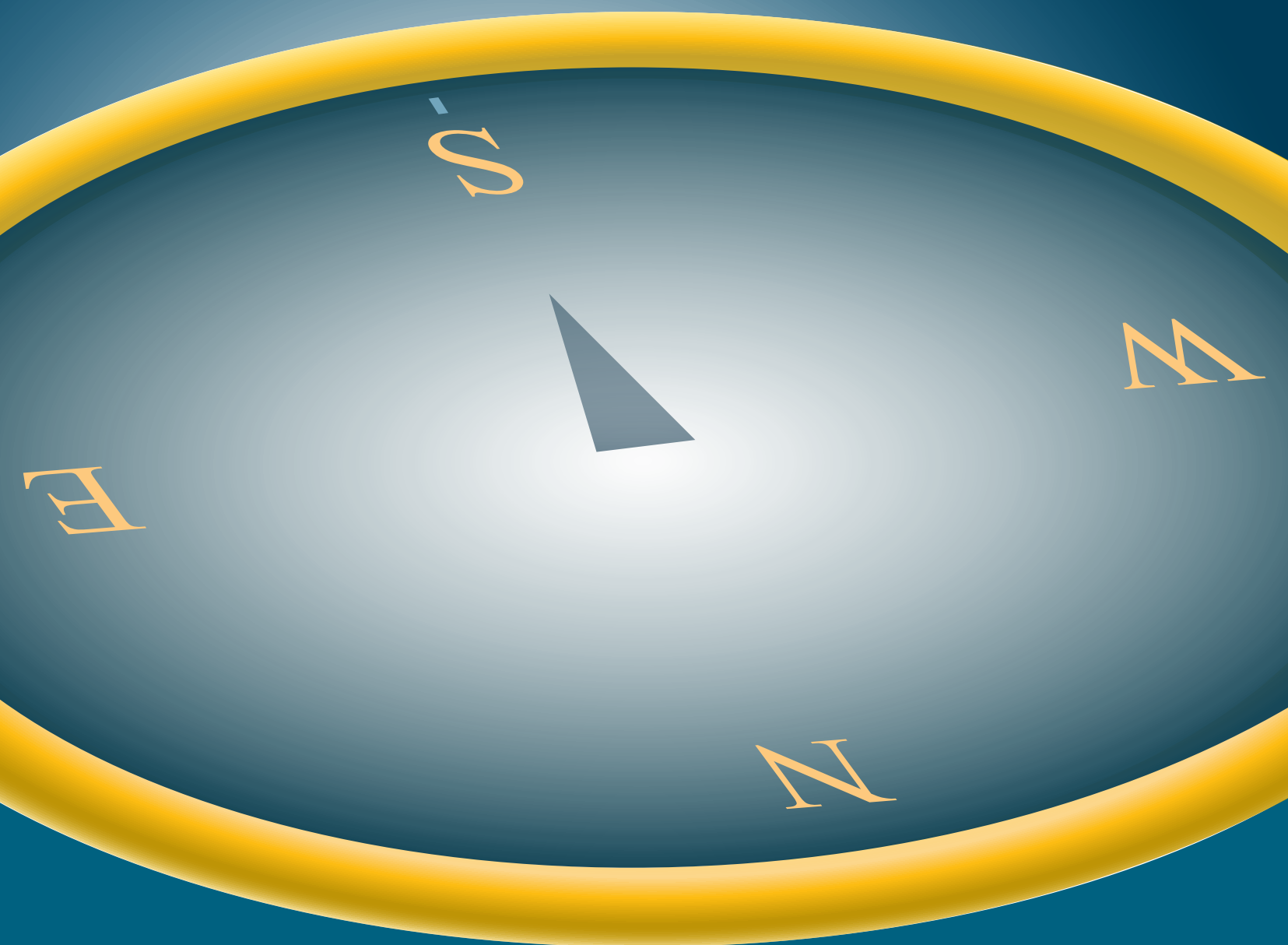
Sažetak

Izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka za 2013. godinu

Uspon zemalja Juga:

Napredak po mjeri čovjeka u svijetu raznolikosti

Autorsko pravo © 2013
Program Ujedinjenih nacija za razvoj
1 UN Plaza, Njujork, NY 10017, SAD

Sva prava zadržana. Nijedan dio ove publikacije se ne može umnožavati, čuvati u sistemu za pretraživanje niti se može prenositi, u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim, mehaničkim, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način bez prethodno dobijene dozvole.

Uređivanje i izrada: Communications Development Incorporated, Vašington
Dizajn: Melani Doerty Design, San Francisko, Kalifornija

Tim za izradu Izvještaja o razvoju po mjeri čovjeka za 2013. godinu

Direktor i glavni autor

Kalid Malik

Istraživanje i statistika

Moris Kugler (šef Odjeljenja za istraživanja), Milorad Kovačević (glavni statističar), Subra Batačardži, Astra Bonini, Sesilia Kalderon, Alan Fuks, Ejmi Gaj, Iana Konova, Artur Minsat, Šivani Najar, Hose Pineda i Svarnim Vagl

Komunikacije i objavljivanje

Vilijam Orm (šef komunikacija), Botagoz Abderjeva, Karlota Aiello, Elinor Furnije-Tombs, Žan-lv Hamel, Skot Luis i Samanta Vočop

Nacionalni izvještaji o razvoju po mjeri čovjeka

Eva Džespersen (pomoćnica direktora), Kristina Hakman, Džonathan Hol, Meri En Muangi i Paola Paljiani

Poslovanje i upravni poslovi

Sarantuja Mend (menadžerka operacija), Ekaterina Berman, Dajen Bupoda, Mamaje Gebretsadik i Fe Huarez-Šanahan

Sažetak

Izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka za 2013. godinu

Uspon zemalja Juga:

Napredak po mjeri čovjeka u svijetu raznolikosti

Objavljeno za
Program
Ujedinjenih
nacija za razvoj
(UNDP)

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Predgovor

U Izvještaju po mjeri čovjeka za 2013. godinu, pod nazivom *Uspon zemalja Juga: Napredak po mjeri čovjeka u svijetu raznolikosti*, razmotrena je dinamična geopolitika našeg doba, ispitana su pitanja i trendovi u nastajanju, kao i novi akteri koji oblikuju razvojni ambijent.

U izvještaju se zagovara teza da izrazita transformacija velikog broja zemalja u razvoju u dinamične, snažne ekonomije sa sve većim političkim uticajem značajno utiče na napredak razvoja po mjeri čovjeka.

U izvještaju je zapaženo da su tokom protekle decenije sve zemlje, mjerene indeksom razvoja po mjeri čovjeka (*Human Development Index* – HDI) ubrzale svoja postignuća u dimenzijama obrazovanja, zdravlja i prihoda – do te mjere da nijedna od zemalja za koju su podaci dostupni nije 2012. godine imala vrijednost HDI nižu od one iz 2000. godine. Dok je tokom ovog perioda u zemljama sa nižim HDI zabilježen brži napredak, postojalo je izraženo poklapanje u vrijednostima HDI na svjetskom nivou iako je napredak bio nejednak unutar i između regiona.

Konkretno posmatrajući zemlje koje su značajno povećale vrijednosti HDI u periodu između 1990. i 2012. godine u pogledu i prihodovnih i neprihodovnih dimenzija razvoja po mjeri čovjeka, u izvještaju se razmatraju strategije koje su im omogućile da dostignu tako dobar rezultat. U tom pogledu, izvještaj za 2013. godinu daje značajan doprinos razvojnjoj misli opisivanjem konkretnih pokretača transformacije razvoja i predlaganjem budućih prioriteta utvđenih u politikama koji bi mogli pomoći u očuvanju takvog zamaha.

Sudeći prema projekcijama izrađenim u svrhu ovog izvještaja, ukupan ekonomski output tri vodeće zemlje u razvoju – Brazila, Kine i Indije – nadmašiće ukupnu proizvodnju Kanade, Francuske, Njemačke, Italije, Ujedinjenog Kraljevstva i Sjedinjenih Država. Veći dio ove ekspanzije pokreću novi oblici trgovine i tehnološka partnerstva unutar samih zemalja Juga, kao što je i prikazano u ovom izvještaju.

Međutim, ključna poruka sadržana u ovom, i u prethodnim Izvještajima o razvoju po mjeri čovjeka je da ekonomski rast sam po sebi ne odslikava po automatizmu napredak u razvoju po mjeri čovjeka. Politike orijentisane ka siromašnima i

značajna ulaganja u sposobnosti ljudi – stavljanjem akcenta na obrazovanje, ishranu i zdravlje, kao i na vještine potrebne za zapošljavanje – mogu povećati pristup dostojanstvenom poslu i obezbijediti održivi napredak.

U izvještaju za 2013. godinu utvrđene su četiri konkretne oblasti da bi se održao zamah razvoja: unapređenje ravnopravnosti, uključujući rodnu dimenziju; omogućavanje glasnijeg izražavanja stava i učesća građana, uključujući mlade; sučeljavanje sa pritiscima na životnu sredinu; i upravljanje demografskim promjenama.

U izvještaju se takođe ukazuje da će globalni razvojni izazovi postajati kompleksniji i prekogranični po svojoj prirodi, kao i da će od suštinskog značaja biti koordinisano djelovanje u pogledu najhitnijih izazova naše ere bez obzira da li se radi o iskorjenjivanju siromaštva, klimatskim promjenama, ili miru i bezbjednosti. Imajući u vidu da su zemlje u sve većoj mjeri međusobno povezane putem trgovine, migracija, informacionih i komunikacionih tehnologija, ne čudi što političke odluke iz jednog geografskog područja značajno utiču na neka druga područja. Krize iz proteklih godina – povezane sa hranom, finansijama, klimom – koje su uništile živote mnogih ukazuju na to, kao i na značaj rada na smanjenju ugroženosti ljudi od kriza i katastrofa.

U cilju očuvanja bogatstva znanja, stručnosti i razvojne misli u zemljama Juga, izvještaj poziva na osnivanje novih institucija koje mogu olakšati regionalnu integraciju i saradnju među ovim zemljama. Nove sile iz korpusa zemalja u razvoju već predstavljaju izvore inovativnih socijalnih i ekonomskih politika, i postaju novi partneri u trgovini, ulaganjima i, sve više, razvojni partneri drugih zemalja u razvoju.

Mnoge druge zemlje širom Juga su doživjele ubrzan razvoj, a njihova iskustva iz saradnje unutar ove regije su jednako inspiracija za razvojnu politiku. UNDP može da odigra korisnu ulogu posrednika u prenošenju znanja, ali i inicijatora saradnje između partnera – vlada, civilnog društva i multinacionalnih kompanija – sve u cilju razmjene iskustava. Imamo ključnu ulogu i u omogućavanju procesa učenja i jačanju kapaciteta. U ovom izvještaju ponuđeni su korisni uvidi u naše buduće angažovanje u okviru saradnje između zemalja Juga.

Na kraju, izvještaj takođe poziva na zauzimanje kritičkog stava prema institucijama na globalnom nivou u cilju promovisanja pravednijeg, ravnopravnijeg svijeta. U njemu je ukazano na zastarjele strukture koje ne odražavaju novu ekonomsku i geopolitičku stvarnost koja je opisana, i razmatrane su mogućnosti za novu eru partnerstva. Izvještaj takođe poziva na veću transparentnost i odgovornost i naglašava ulogu civilnog društva na globalnom nivou u zalaganju za to, kao i za davanje veće moći donošenja odluka onima na koje globalni izazovi najneposrednije utiču, a to su često najsiromašniji i najugroženiji ljudi u našem svijetu.

Dok se nastavlja rasprava o platformi globalnog razvoja nakon 2015. godine, nadam se da će mnogi

izdvojiti vrijeme da pročitaju izvještaj i razmisle o njegovim poukama za naš svijet koji se ubrzano mijenja. Izvještaj osvježava naše razumijevanje trenutne situacije u pogledu globalnog razvoja i pokazuje koliko se toga može naučiti iz iskustava o ubrzanom razvoju tako velikog broja zemalja Juga.

Helen Klark

Glavna administratorica

Program Ujedinjenih nacija za razvoj

Sadržaj Izvještaja o razvoju po mjeri čovjeka za 2013. godinu

Predgovor

Riječi zahvalnosti

Pregled

Uvod

POGLAVLJE 1

Stanje u pogledu razvoja po mjeri čovjeka

Napredak naroda

Integracije u društvo

Ljudska bezbjednost

POGLAVLJE 2

Globalniji Jug

Uravnotežavanje: globalniji svijet, globalniji Jug

Podsticaj koji dolazi od ljudskog razvoja

Inovativnost i preduzetništvo na Jugu

Novi oblici saradnje

Održavanje napretka u vremenu neizvjesnosti

POGLAVLJE 3

Pokretači transformacije razvoja

Pokretač 1: proaktivna razvojna država

Pokretač 2: pristup svjetskim tržištima

Pokretač 3: odlučna inovativnost socijalne politike

POGLAVLJE 4

Održavanje zamaha

Prioriteti politika u zemljama u razvoju

Modeliranje demografije i obrazovanja

Uticaj stope starenja stanovništva

Potreba za ambicioznim politikama

Iskoristiti trenutak

POGLAVLJE 5

Upravljanje i partnerstva za novu eru

Novi globalni pogled na javna dobra

Veća zastupljenost Juga

Globalno civilno društvo

Ka usaglašenom pluralizmu

Odgovorni suverenitet

Nove institucije, novi mehanizmi

Zaključci: partneri za novo doba

Napomene

Bibliografija

STATISTIČKI DODATAK

Vodič za čitaoce

Cljuč za HDI zemlje i rangirane pozicije, 2012.

Statističke tabele

1. Indeks razvoja po mjeri čovjeka i njegove komponente
2. Trendovi indeksa razvoja po mjeri čovjeka, 1980-2012.
3. Indeks razvoja po mjeri čovjeka korigovan prema nejednakostima
4. Indeks rodne neravnopravnosti
5. Indeks višedimenzionalnog siromaštva
6. Kontrola nad resursima
7. Zdravlje
8. Obrazovanje
9. Integracije u društvo
10. Međunarodni trgovinski promet roba i usluga
11. Međunarodni promet i kretanje kapitala
12. Inovativnost i tehnologija
13. Životna sredina
14. Demografski trendovi

Regioni

Izvori statističkih podataka

Tehnički prilog: pojašnjenje za projekcije

Sažetak

U svijetu je zapaženo da je tokom finansijske krize 2008. i 2009. godine zaustavljen rast u razvijenim ekonomijama, a da su zemlje u razvoju nastavile da se razvijaju. Dosta se komentarisalo od tada o usponu Juga koji se na nivou zemalja u razvoju posmatrao kao zakašnjelo uravnotežavanje svijeta. Ta rasprava je obično bila okrenuta isključivo ka bruto društvenom proizvodu (BDP) i trgovinskom rastu u nekoliko velikih zemalja. Međutim, u igri su i širi dinamički sistemi koji uključuju još mnogo zemalja i dubljih trendova, sa mogućim dalekosežnim implikacijama po ljudske živote, ravnopravnost u društvu i demokratsko upravljanje na lokalnom i globalnom nivou. Kao što je prikazano u ovom izvještaju, uspon Juga je rezultat stalnih ulaganja u razvoj i dostignuća po mjeri čovjeka i prilika za još veći napredak po mjeri čovjeka u cijelom svijetu. Da bi taj napredak postao realnost neophodno je usvojiti informisane i prosvježene globalne i nacionalne politike na osnovu lekcija naučenih iz politika analiziranih u ovom izvještaju.

Uspon Juga

Uspon Juga je nevjerovatan kada su u pitanju njegova brzina i obim. Mora se posmatrati u svjetlu uslova razvoja po mjeri čovjeka kao priča o drastičnoj ekspanziji pojedinačnih sposobnosti i održivog napretka razvoja po mjeri čovjeka u zemljama koje su najnaseljenije u svijetu. Kada se desetine zemalja i milijarde ljudi kreću uz ljestvicu razvoja, kao što je to slučaj danas, to neposredno utiče na stvaranje bogatstva i opsežniji napredak razvoja po mjeri čovjeka u svim zemljama i regionima u svijetu. Postoje nove mogućnosti da ih manje razvijene zemlje sustignu i da nastanu kreativne inicijative politika koje bi mogle biti od koristi i najnaprednijim ekonomijama.

Iako je većina zemalja u razvoju dobro napredovala, veliki broj zemalja je ostvario izuzetno veliki napredak – ono što se može nazvati „usponom Juga“. Neke od najvećih zemalja su ostvarile ubrzan napredak, a naročito Brazil, Kina, Indija, Indonezija, Meksiko, Južna Afrika i Turska. Međutim, značajan napredak ostvaren je i u manjim ekonomijama kao što su Bangladeš, Čile, Gana, Mauricijus, Ruanda i Tunis (grafikon 1).

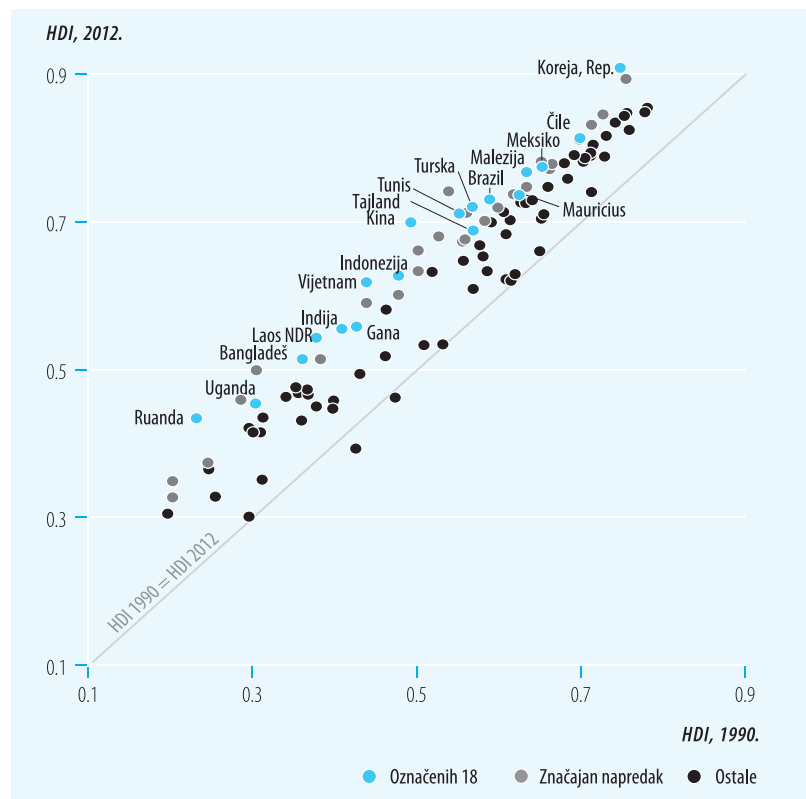
Iako je akcenat stavljen na uspon Juga i njegove implikacije po razvoj po mjeri čovjeka, u izvještaju za 2013. godinu se takođe govori o promjenama u svijetu koje u velikoj mjeri uzrokuje uspon Juga. U njemu se razmatraju ostvareni napredak, novonastali izazovi (neki od njih su posljedica upravo tog uspjeha) i mogućnosti koje nastaju u pogledu reprezentativnog upravljanja na globalom i regionalnom nivou.

Prvi put u 150 godina, ukupni učinak tri najveće zemlje u razvoju – Brazila, Kine i Indije – je skoro jednak ukupnom BDP-u tradicionalno vodećih industrijskih sila Sje-

vera – Kanade, Francuske, Njemačke, Italije, Ujedinjenog Kraljevstva i Sjedinjenih Država. Ovo predstavlja dramatično uravnoteženje svjetskih ekonomskih sila: 1950. godine ukupni udio Brazila, Kine i Indije u svjetskoj ekonomiji je iznosio svega 10%, dok je udio šest tradicionalno

GRAFIKON 1.

Više od 40 zemalja Juga je doživjelo značajno veći rast HDI od 1990. godine nego što se moglo predvidjeti na osnovu njihovih ranijih vrijednosti HDI

Napomena: Zemlje iznad linije od 45 stepeni ostvarile su veću vrijednost HDI 2012. godine u poredenju sa 1990. godinom. Plave i sive oznake pokazuju zemlje sa značajno većim porastom vrijednosti HDI nego što je bilo predviđeno, i to u periodu od 1990. do 2012. godine, u odnosu na njihovu vrijednost 1990. godine. Ove zemlje su prepoznate na osnovu rezidualnih vrijednosti dobijenih regresivnom analizom promjena u evidenciji između 2012. i 1990. godine, i u odnosu na evidenciju iz 1990. godine. Oznacene zemlje čine grupu koja je doživjela ubrzan rast vrijednosti HDI, i one su detaljnije opisane u trećem poglavlju izvještaja. **Izvor:** Proračuni Kancelarije za razvoj po mjeri čovjeka.

Sada se i Jug javlja ruku pod ruku sa Sjeverom kao povoljno tle za tehničke inovacije i kreativno preduzetništvo

vodećih ekonomija Sjevera činio više od njene polovine. Prema projekcijama iz izvještaja, do 2050. godine ukupan udio Brazila, Indije i Kine će iznositi 40% globalnog outputa (grafikon 2) čime će nadaleko prevazići projektovanu ukupnu proizvodnju današnje Grupe sedam zemalja (G7).

Srednja klasa na Jugu se ubrzano uvećava u pogledu obima, prihoda i očekivanja (grafikon 3). Sam broj ljudi na Jugu – milijarde potrošača i građana – višestruko uvećava posljedice globalnog razvoja po mjeri čovjeka koje nastaju zbog djelovanja vlada, kompanija i međunarodnih institucija na Jugu. Sada se i Jug javlja ruku pod ruku sa Sjeverom kao povoljno tle za tehničke inovacije i kreativno preduzetništvo. U trgovini između Sjevera i Juga su novoindustrijalizovane zemlje izgradile kapacitete za efikasnu proizvodnju kompleksnih proizvoda za tržišta razvijenih zemalja. Međutim, interakcija između zemalja Juga je omogućila kompanijama u toj regiji da se prilagode i inoviraju proizvode i procese tako da budu prilagođeniji lokalnim potrebama.

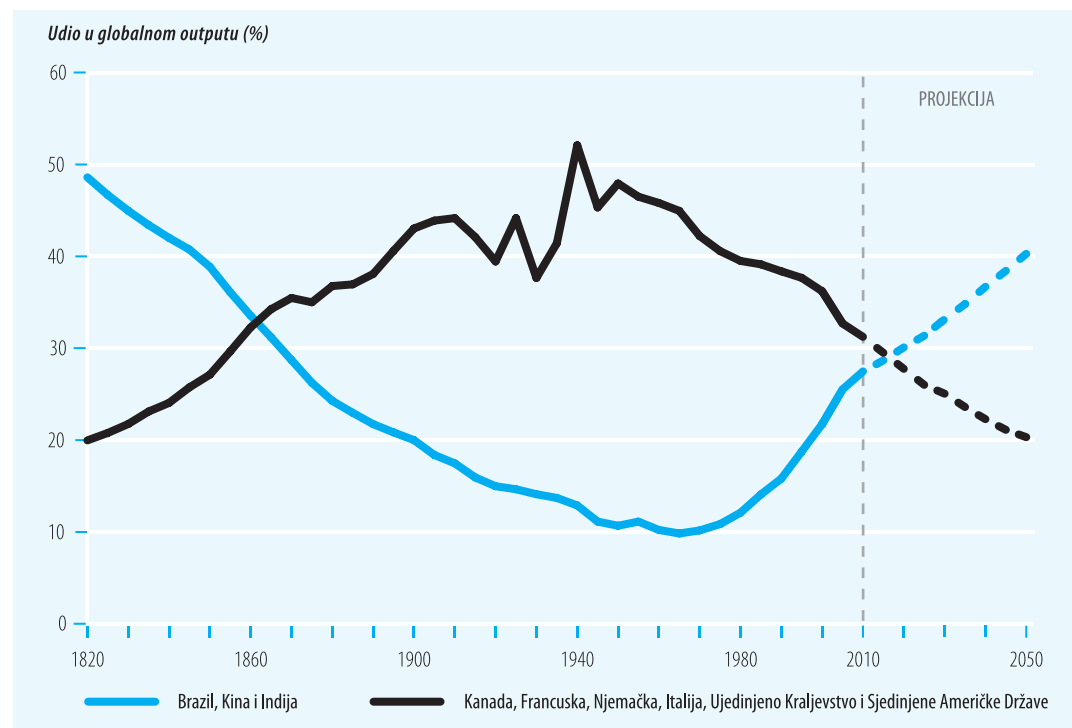
Stanje u pogledu razvoja po mjeri čovjeka

Indeks razvoja po mjeri čovjeka (HDI) za 2012. godinu ukazuje da je došlo do ostvarivanja značajnog napretka. Tokom proteklih decenija zemlje širom svijeta su se ustremile ka višim nivoima razvoja po mjeri čovjeka. Dinamika napretka mjerenog indeksom ove vrste razvoja je bila najbrža u zemljama koje spadaju u kategorije nižeg i srednjeg nivoa razvoja po mjeri čovjeka. To su dobre vijesti. Međutim, za napredak je potrebno nešto više od prosječnog poboljšanja u vrijednostima HDI. Neće biti ni poželjno ni održivo da porast HDI prate sve veće nejednakosti u pogledu prihoda, neodrživi obrasci potrošnje, visoka vojna potrošnja i niska socijalna kohezija (okvir 1).

Suštinski dio razvoja po mjeri čovjeka je jednakost. Svako ima pravo na ispunjen život u skladu sa sopstvenim vrijednostima i ambicijama. Niko ne treba da bude osuđen na kratak i bijedan život samo zato što potiče iz „pogrešne“ klase, ili

GRAFIKON 2.

Prema projekcijama, ukupan udio Brazila, Kine i Indije će do 2050. godine iznositi 40% globalnog outputa, što predstavlja porast u odnosu na 10% koliko je iznosio 1950. godine

Napomena: Output je izmjereno 1990. godine na osnovu pariteta kupovne moći u dolarima.

Izvor: Interpolacija ranijih podataka od Medisona (2010.) i prognoze Pardi Centra za međunarodne ekonomske projekcije (Pardee Center for International Futures, 2013.)

zemlje, „pogrešne“ etničke zajednice, ili rase, ili ako je „pogrešnog“ pola. Nejednakost usporava dinamiku razvoja po mjeri čovjeka, a u nekim slučajevima može potpuno da ga spriječi. Na globalnom nivou je tokom protekle dvije decenije došlo do mnogo značajnijih umanjena nejednakosti u zdravlju i obrazovanju nego u prihodima (grafikon 4). Praktično je u svim studijama zastupljen stav da je nejednakost u prihodima na globalnom nivou visoka, iako ne postoji konsenzus u pogledu najnovijih trendova.

Globalniji Jug

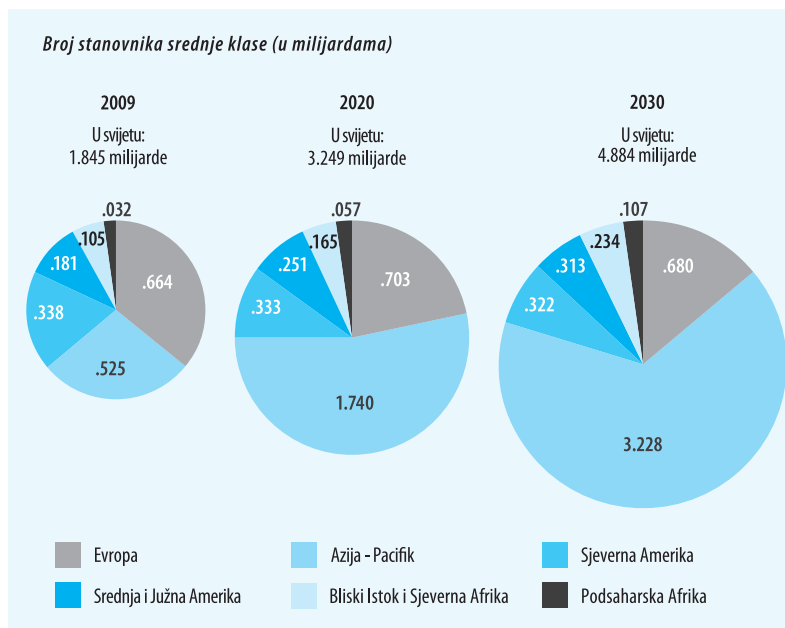
Ravnoteža proizvodnje na globalnom nivou se mijenja na način neviđen tokom proteklih 150 godina. Rast prekograničnog prometa roba, usluga, ljudi i ideja je impozantan. Udio trgovine u globalnom outputu 2011. godine je dostigao skoro 60%. Zemlje u razvoju su odigrale značajnu ulogu u tome (okvir 2): u periodu između 1980. i 2010. godine one su povećale svoj udio u svjetskoj trgovini sa 25% na 47%, i udio u svjetskoj ekonomiji sa 33% na 45%. Regioni u razvoju su takođe jačali uzajamne veze: u periodu između 1980. i 2011. godine udio trgovine između zemalja Juga u svjetskoj trgovini se povećao sa 8,1% na 26,7% (grafikon 5).

Sve zemlje u razvoju još uvijek ne doprinose jednako usponu Juga. Na primjer, dinamika promjena je sporija u većini od 49 najmanje razvijenih zemalja, a posebno u onima koje nemaju izlaz na more ili su udaljene od svjetskih tržišta. Međutim, mnoge od ovih zemalja su takođe počele da ostvaruju korist od trgovine, ulaganja, finansiranja i prenosa tehnologije unutar Juga. Na primjer, došlo je do efekta preliivanja pozitivnog rasta iz Kine u druge zemlje u razvoju, posebno one koje su njeni bliski partneri u trgovini. Ovi korisni efekti su donekle nadoknadili usporu tražnju iz razvijenih zemalja. Da je rast u Kini i Indiji opadao po istoj stopi kao u zemljama u razvoju, rast u zemljama sa niskim nivoom prihoda bi bio niži za 0,3 – 1,1 procentualnih poena u periodu između 2007. i 2010. godine.

Mnoge zemlje su takođe ostvarile korist od efekta preliivanja u sektore koji doprinose razvoju po mjeri čovjeka, a naročito u sektor zdrastva. Na primjer, indijske firme snabdijevaju afričke zemlje lijekovima, medicinskom opremom i proizvodima i uslugama informaciono-komunikacionih tehnologija po pristupačnim cijenama. Brazilske

GRAFIKON 3.

Prema projekcijama srednja klasa na Jugu će nastaviti da raste

Napomena: Srednja klasa obuhvata ljude koji zarađuju ili troše između 10 i 100 dolara dnevno (u uslovima pariteta kupovne moći iz 2005.godine)
Izvor: Brookings Institution 2012.

i južnoafričke kompanije rade isto na svojim regionalnim tržištima.

Međutim, izvoz iz većih zemalja takođe ima nedostataka. Velike zemlje vrše konkurentske pritiske na manje zemlje, što može ugušiti ekonomsku diversifikaciju i industrijalizaciju. Ali, ima primjera gdje su konkurentski potresi bili praćeni oživljavanjem industrije. Današnja konkurentska uloga se sutradan lako može preokrenuti u dopunsku ulogu. Pomjeranje od konkurencije ka saradnji, izgleda, zavisi od politika bavljenja novim izazovima.

Pokretač razvojne transformacije

Mnoge zemlje su tokom protekle dvije decenije ostvarile značajan napredak: uspon Juga je bio prilično rasprostranjen. Međutim, nekoliko zemalja koje su postigle značajan uspjeh nije samo povećalo svoj nacionalni dohodak, već je ostvarilo i više nego prosječan učinak u pogledu socijalnih indikatora kao što su zdravlje i obrazovanje (grafikon 6).

Kako je toliko mnogo zemalja Juga uspjelo da transformiše izgleda za razvoj po mjeri čovjeka? U

Sve zemlje u razvoju još uvijek ne doprinose jednako usponu Juga

Kako je to biti ljudsko biće?

Prije skoro pola vijeka filozof Tomas Nejdžel je objavio poznati rad pod nazivom „Kako je to biti slijepi miš?“. Pitanje koje ja želim da postavim je: kako je to biti ljudsko biće? Tako se i pronicljivom radu Tomasa Nejdžela objavljenom u Filozofskoj reviji upravo govorilo o ljudskim bićima i samo površno o slijepim miševima. Između ostalog, Nejdžel je izrazio snažan skepticizam u pogledu iskušenja pronicljivih naučnika da povežu iskustvo postojanja slijepog miša – ili slično tome, ljudskog bića – sa fizičkim pojavama u mozgu i drugim djelovima tijela koje je lako ispitivati spolja. Smisao postojanja slijepog miša ili ljudskog bića se teško može posmatrati samo kroz puke trzaje u mozgu i tijelu. Kompleksnost ovog prvog se ne može riješiti lakšim upravljanjem ovim drugim (to jeste iskušenje, ali se ne radi samo o tome).

Najnoviji pristup koji podrazumijeva razvoj po mjeri čovjeka je takođe zasnovan na jednoj razlici – ali onoj koja je prilično drugačija od Nejdželovog osnovnog epistemološkog kontrasta. Pristup koji je uveo Mahbub ul Hak u seriji Izvještaja o razvoju po mjeri čovjeka čije objavljivanje je počelo 1990. godine nalazi se između, s jedne strane, teškog problema procjenjivanja bogatstva ljudskih života, uključujući slobode koje ljudska bića vrednuju zdravorazumski i, s druge strane, mnogo lakšeg praćenja prihoda i drugih spoljnih resursa koje lica – ili nacije – imaju. Bruto društveni proizvod (BDP) je mnogo lakše vidjeti i izmjeriti nego kvalitet života ljudi. Ali, ljudska dobrobit i sloboda, kao i njihova povezanost sa pravičnošću i pravdom u svijetu, ne mogu se svesti samo na mjerenje BDP-a i njegove stope rasta kao što mnogi pokušavaju.

Značajno je prepoznati svojstvenu kompleksnost razvoja po mjeri čovjeka, dijelom i zbog toga što ne treba da dođemo u iskušenje da promijenimo pitanje koje je kao osnovno stanovište pokrenulo odvažnu inicijativu Mahbub ul Haka da dopuni – i u izvjesnoj mjeri istisne – BDP. Međutim, uz to je došlo još jedno, čak teže, stanovište koje predstavlja neizbježan dio onoga što se može nazvati „pristup koji podrazumijeva razvoj po mjeri čovjeka“. Iz praktičnih razloga možemo koristiti mnoge jednostavne indikatore razvoja po mjeri čovjeka, kao što je indeks razvoja po mjeri čovjeka (HDI), na osnovu tri varijable sa vrlo jednostavnim pravilom za njihovo ponderisanje – ali pohod se tu ne završava. Ne treba s prezirom odbaciti funkcionalne i korisne prečice – HDI može da nam kaže mnogo više o kvalitetu života ljudi nego što može BDP – ali ni mi ne treba da budemo u potpunosti zadovoljni neposrednom korišću koju steknemo na osnovu ovih prečica u svijetu u kojem se praksa stalno razvija. Procjena kvaliteta života je mnogo kompleksnija aktivnost od zaključka izvedenog samo na osnovu jednog broja, bez obzira na to koliko je mudar izbor varijabli koje treba uključiti i koji postupak ponderisanja je odabran.

Prepoznavanje kompleksnosti ima i druge značajne implikacije. Ključna uloga javnog rasuđivanja, koje ovaj Izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka posebno naglašava, djelimično proističe iz prepoznavanja ove kompleksnosti. Samo onaj ko nosi cipele zna gdje ga one žuljaju, ali aranžmani za izbjegavanje žuljeva se ne mogu djelotvorno sprovesti bez glasa ljudi i obezbjeđivanja opsežnih uslova za javnu diskusiju. Značaj različitih elemenata u procjeni dobrobiti i sloboda ljudi se može adekvatno uvažiti i vrednovati samo putem upornog dijaloga među građanima, čime se ostvaruje uticaj na izradu javne politike. Politički značaj tih inicijativa, kao što je takozvano Arapsko proljeće, i masovnih pokreta u ostalim djelovima svijeta se podudara sa epistemičnim značajem izražavanja stavova ljudi, u dijalogu sa drugima, o tome šta ih muči u životu i o nepravdi koju žele da uklone. Ima toliko mnogo tema za raspravu -međusobno i sa javnim službenicima koji izrađuju politike.

Kada se na svim nivoima upravljanja adekvatno uvažavaju odgovornosti za dijalog, onda one moraju obuhvatiti zastupanje interesa ljudi koji nijesu prisutni i stoga ne mogu lično izraziti svoje bojazni. Razvoj po mjeri čovjeka ne može zanemariti buduće generacije samo zato što one nijesu tu – još uvijek. Ali, ljudska bića imaju sposobnost da misle na druge, i na svoje živote, a umijeće odgovorne politike podrazumijeva proširenje dijaloga sa bojazni isključivo orijentisanih ka sebi na šire društveno razumijevanje značaja potreba i sloboda ljudi, ne samo danas već i u budućnosti. Tu se ne radi o pukom uključivanju tih bojazni u okvir samo jednog indikatora – na primjer, pretrpavanjem već izraženo opterećenog HDI (koji u svakom slučaju označava samo dobrobit i slobodu) – ali svakako podrazumijeva da rasprave o razvoju po mjeri čovjeka treba da uključe te bojazni. Izvještaji o razvoju po mjeri čovjeka i dalje mogu da doprinesu širenju ovog okvira putem objašnjenja i predstavljanja tabela sa relevantnim informacijama.

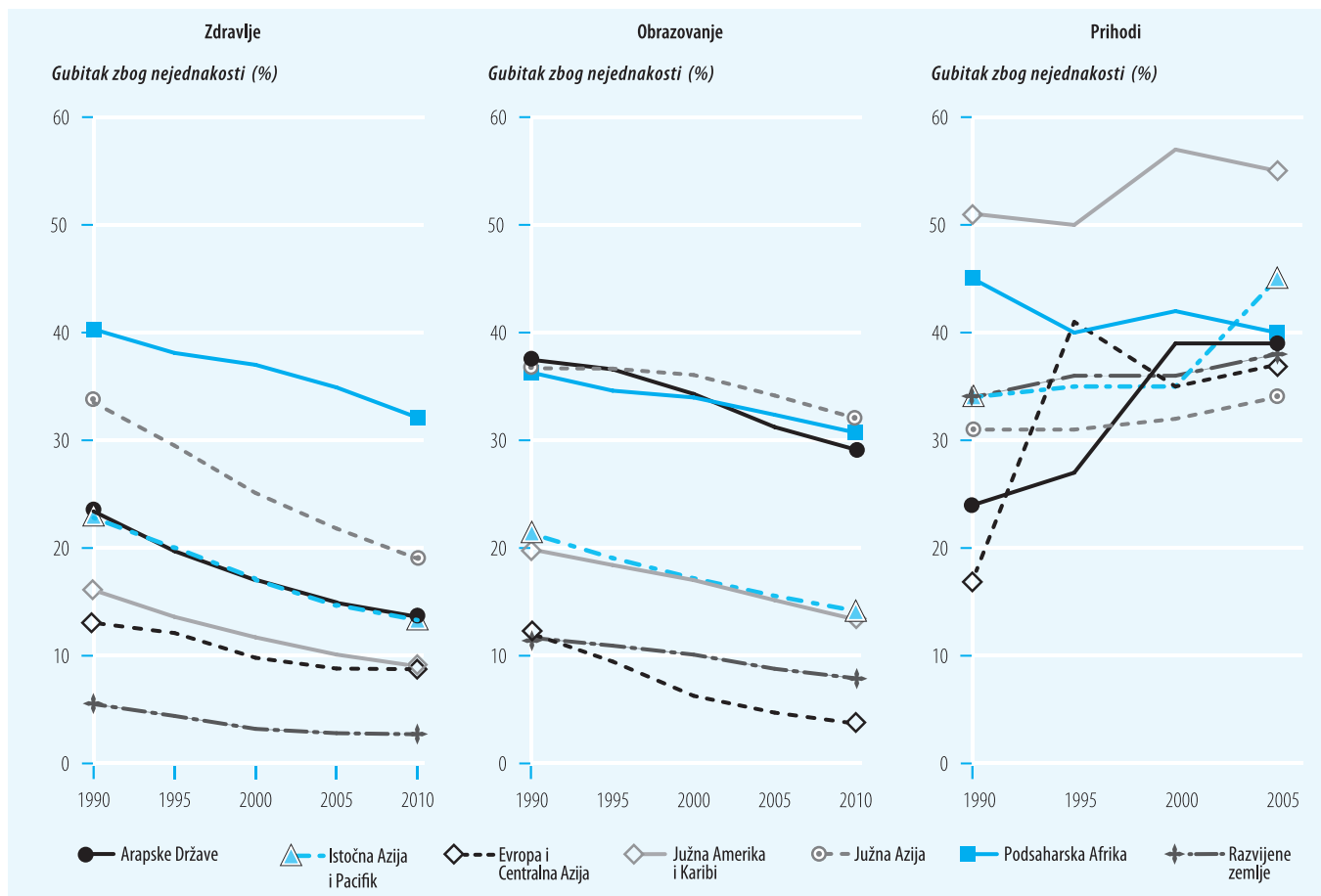
Pristup koji podrazumijeva razvoj po mjeri čovjeka predstavlja značajan napredak u kompleksnoj aktivnosti razumijevanja uspjeha i nedaća ljudskih života, kao i u uvažavanju značaja razmatranja i dijaloga, a samim tim i unapređivanja pravičnosti i pravde u svijetu. Mi možda u velikoj mjeri i ličimo na slijepu miševu u tome što nismo voljni da budemo izloženi palici za mjerenje nestrpljivog pronicljivog naučnika, ali smo takođe u mogućnosti da razmišljamo i razgovaramo o mnogostrojnoj prirodi naših života i života drugih – danas i sutra – na načine koji nijesu na raspolaganju slijepim miševima. Biti ljudsko biće je umnogome slično bitisanju slijepog miša, ali se značajno i razlikuje.

većini ovih zemalja postoje tri istaknuta pokretača razvoja: proaktivna razvojna država, pristup globalnim tržištima i odlučna inovativnost socijalne politike. Ovi pokretači ne proističu iz apstraktnih koncepata o načinu funkcionisanja razvoja; umjesto toga, na njih upućuju iskustva mnogih zemalja Juga u razvojnoj transformaciji. I zaista, oni dovode u pitanje ranije osmišljene pristupe koji propisuju pravila: s jedne strane oni zane-

maruju značajan broj kolektivističkih pravila kojima se upravlja sa centralnog nivoa; s druge strane, oni proizlaze iz nesputane liberalizacije prihvaćene Vašingtonskim konsenzusom.

GRAFIKON 4

Većina regiona pokazuje opadanje nejednakosti u zdravlju i povećanje nejednakosti u prihodima

Napomena: Zasnovano na podacima ponderisanim stanovništvom iz 182 zemlje za gubitke u pogledu nejednakosti u zdravlju, 144 zemlje za gubitke u pogledu nejednakosti u obrazovanju i 66 zemalja za gubitke u pogledu nejednakosti u prihodima. Podaci o nejednakosti prihoda od Milanovića (2010.) su dostupni za 2005.

Izvor: Proračuni Kancelarije za razvoj po mjeri čovjeka nastali su na osnovu podataka o zdravlju iz tabela očekivanog trajanja života Odjeljenja za ekonomske i socijalne poslove Ujedinjenih nacija, iz podataka o obrazovanju Baroa i Lija (Barro and Lee, 2010.), kao i podataka o nejednakosti prihoda od Milanovića (2010.).

Pokretač 1: proaktivna razvojna država

Snažna, proaktivna i odgovorna država izrađuje politike kako za javni tako i za privatni sektor – na osnovu dugoročne vizije i liderstva, zajedničkih normi i vrijednosti, kao i pravila i institucija koje izgrađuju povjerenje i povezanost. Postizanje istrajne transformacije zahtijeva od zemalja da osmisle usaglašen i uravnotežen pristup razvoju. Međutim, zemlje koje su uspjele da podstaknu održivi rast prihoda i razvoja po mjeri čovjeka nijesu koristile isti recept. Suočene sa različitim izazovima, one su usvojile promjenljivost u pogledu regulacije tržišta, unapređenja izvoza, industrijskog razvoja i tehnološkog prilagođavanja i napretka. Prioriteti treba da budu usmjereni ka ljudima, da unapređuju mogućnosti i štite ljude od nega-

tivnih rizika. Vlade mogu da njeguju privredne sektore koji se u suprotnom ne bi pojavili zbog nepotpunosti tržišta. Iako ovo predstavlja politički rizik zbog moguće pojave iznuđivanja i kronizma, ipak je omogućilo da nekoliko zemalja Juga, nakon što su njihove ekonomije postale otvorenije, preokrene ranije neefikasne privredne sektore u rane pokretače izvoznog uspjeha.

Ishod svake konkretne politike u velikim i kompleksnim društvima je svakako neizvjestan. Zemlje koje se razvijaju treba da budu pragmatične i da isprobaju niz različitih pristupa. Ističu se neke karakteristike: na primjer, zemlje koje se razvijaju i koje su po mjeri ljudi proširile su svoje osnovne socijalne usluge. Ulaganje u kapacitete ljudi – putem zdravstva, obrazovanja i ostalih javnih usluga - nije dodatak procesu rasta već njegov sastavni dio (grafikoni 7 i 8). Ubrzana

Integracija Juga u svjetsku ekonomiju i razvoj po mjeri čovjeka

Od 107 zemalja posmatranih u periodu između 1990. i 2010. godine, oko 87% se može smatrati globalno integriranim: one su povećale učešće trgovine u svjetskoj proizvodnji, uspostavile mnogobrojna značajna partnerstva i održavaju visok nivo učešća trgovine u svjetskoj proizvodnji u poređenju sa zemljama sa uporedivim nivoom prihoda. Sve ove zemlje u razvoju su mnogo više povezane sa svijetom i međusobno; upotreba interneta je drastično povećana, a prosječan godišnji rast broja korisnika je u periodu između 2000. i 2010. godine iznosio 30%.

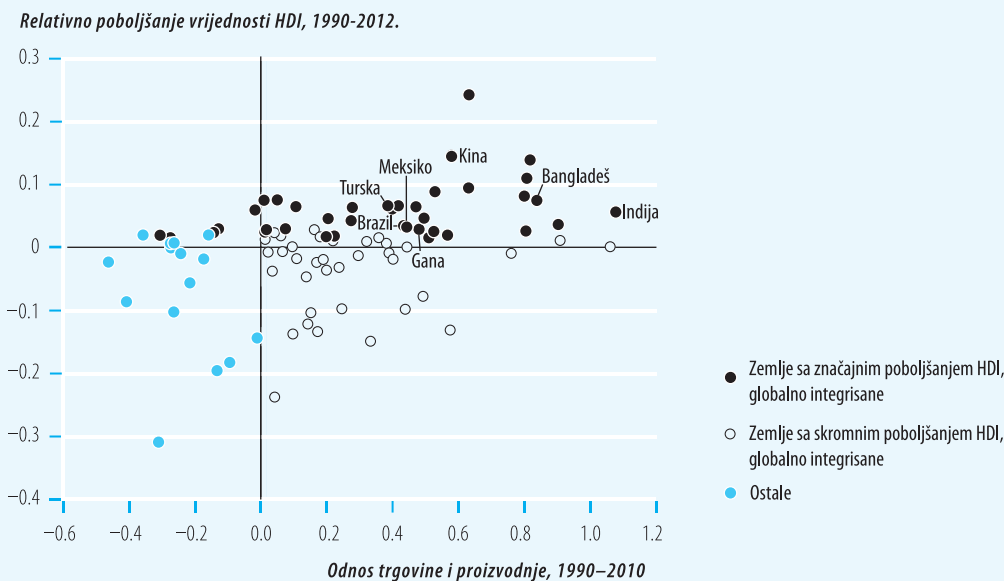
Iako sve globalno integrirane zemlje u razvoju nijesu ubrzano ostvarile porast u vrijednosti indeksa razvoja po mjeri čovjeka, obrnuto je tačno. Skoro sve zemlje u razvoju koje su ostvarile najveći napredak u pogledu vrijednosti HDI u odnosu na ostale s njima uporedive zemlje u periodu između 1990. i 2012. godine (najmanje 45 u ovom uzorku) su se u protekle dvije decenije integrirale u svjetsku ekonomiju u većem obimu; prosječan porast u odnosu između trgovine i izvoza je za oko 13 procentualnih poena veći nego ta vrijednost kod grupe zemalja u razvoju koje su ostvarile skromno poboljšanje u vrijednosti HDI. Ovo je u skladu sa ranijim saznanjima prema kojima zemlje koje se razvijaju imaju tendenciju da budu otvorenije.

Zemlje koje se sve više integrišu i koje ostvaruju značajna poboljšanja u vrijednosti HDI obuhvataju ne samo one velike koje dominiraju u naslovnim vijestima, već i desetine manjih i nerazvijenih zemalja. Tako te zemlje čine

veću i raznovrsniju grupu u poređenju sa novim tržišnim ekonomijama koje se često označavaju akronimima, kao što su BRICS (Brazil, Ruska Federacija, Indija, Kina i Južna Afrika), IBSA (Indija, Brazil i Južna Afrika), CIVETS (Kolumbija, Indonezija, Vijetnam, Egipat, Turska i Južna Afrika) i MIST (Meksiko, Indonezija, Južna Koreja [Republika Koreja] i Turska).

Cifra u nastavku teksta ukazuje na poboljšanje u vrijednosti HDI u pogledu odnosa između trgovine i izvoza koji predstavlja indikator nivoa učešća na globalnim tržištima. Više od četiri petine ovih zemalja u razvoju je povećalo odnos između trgovine i izvoza u periodu između 1990. i 2012. godine. U podgrupu izuzetaka koji su takođe ostvarili značajno poboljšanje vrijednosti HDI spadaju Indonezija, Pakistan i Venecuela, odnosno tri velike zemlje koje se smatraju globalnim igračima na svjetskim tržištima i koje ostvaruju izvoz ili uvoz sa najmanje 80 ekonomija. Dvije manje zemlje čiji je odnos između trgovine i izvoza opao (Mauricijus i Panama) nastavljaju sa trgovinom u mnogo većem obimu nego što bi se očekivalo od zemalja sa uporedivim nivoom prihoda. Sve zemlje koje su doživjele značajno poboljšanje u vrijednosti HDI i povećale odnos između trgovine i izvoza u periodu između 1990. i 2012. godine su označene u gornjem dijelu kvadranta u grafikonu. Zemlje u donjem desnom kvadrantu (uključujući Keniju, Filipine i Južnu Afriku) su povećale odnos između trgovine i izvoza, ali su ostvarile skromna poboljšanja vrijednosti HDI.

Razvoj po mjeri čovjeka i širenje trgovine na Jugu

1. Bilateralna trgovina je premašila 2 miliona dolara u periodu 2010 – 2011. godine.

2. Na osnovu rezultata regresivne analize podataka iz više zemalja koja uzima u obzir odnos koeficijenta trgovine i BDP-a na nivou dohotka po glavi stanovnika, uzimajući u obzir veličinu populacije i kontinentalni geografski položaj.

3. Vidjeti Rodrik (2001.).

4. Relativno poboljšanje HDI je mjereno rezidualnom regresivnom analizom promjene u evidenciji vrijednosti HDI u periodu između 1990. i 2012. godine, u odnosu na evidenciju polazne vrijednosti iz 1990. godine. Pet zemalja obilježenih u gornjem lijevom kvadrantu je ostvarilo značajno poboljšanje vrijednosti HDI, ali je smanjilo odnos trgovine i izvoza između 1990. i 2010. godine, iako su one ili održavale veliki broj značajnih trgovinskih veza u svijetu ili su trgovale više nego što je bilo predviđeno za zemlje sa uporedivim prihodima po stanovniku. Zemlje obilježene otvorenim krugovima u gornjem desnom i donjem desnom kvadrantu su ostvarile skromno poboljšanje vrijednosti HDI između 1990. i 2010. godine, ali su povećale odnos trgovine i izvoza ili su održavale veliki broj trgovinskih veza.

Izvor: Proračuni Kancelarije za izradu izvještaja o razvoju po mjeri čovjeka; koeficijenti Svjetske banke koji se tiču odnosa trgovine i izvoza (2012a).

ekspanzija kvalitetnih radnih mjesta je ključna karakteristika rasta koji unapređuje razvoj po mjeri čovjeka.

Pokretač 2: Pristup globalnim tržištima

Globalna tržišta su odigrala značajnu ulogu u ostvarivanju napretka. Sve zemlje koje su nedavno doživjele industrijalizaciju su sprovodile strategiju „uvoza onoga što ostatak svijeta zna i izvoza onoga što želi“. Ali, uslovi angažovanja na tržištu su nešto još važnije. Velika je vjerovatnoća da će povračaji sa globalnih tržišta biti ograničeni bez ulaganja u ljude. Veća je vjerovatnoća da uspjeh neće nastati kao rezultat iznenadnog otvaranja, već kao posljedica postepene integracije u svjetsku ekonomiju, zavisno od prilika u zemlji, uz ulaganje u ljude, institucije i infrastrukturu. Manje ekonomije su se uspješno koncentrisale na proizvode iz tržišnih niša, a njihov izbor je često rezultat državne podrške koju su primale godinama, izgrađene na postojećim sposobnostima ili na stvaranju novih sposobnosti.

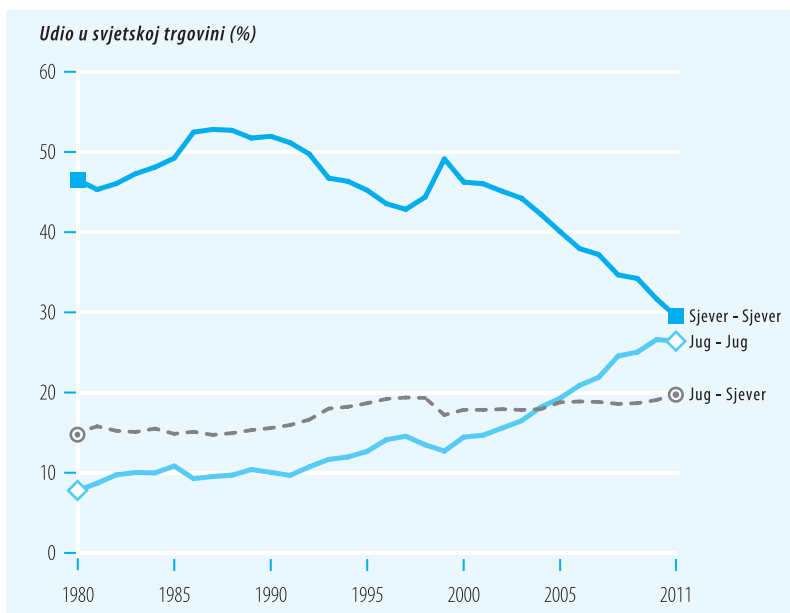
Pokretač 3: odlučna inovativnost socijalne politike

Mali broj zemalja je održao ubrzan rast bez impozantnih javnih ulaganja – ne samo u infrastrukturu, već i u zdravlje i obrazovanje. Cilj treba da bude stvaranje pravilnih ciklusa u kojima se rast i socijalne politike međusobno podupiru. Rast je često mnogo djelotvorniji u smanjivanju siromaštva u zemljama sa niskim nivoom nejednakosti prihoda nego u zemljama sa njegovim visokim nivoom. Promovisanje jednakosti, posebno među različitim religioznim, etničkim ili rasnim grupama, takođe pomaže u smanjenju socijalnog konflikta.

Obrazovanje, zdravstvena zaštita, socijalna zaštita, pravno osnaživanje i odnosi u društvu omogućavaju siromašnima da učestvuju u rastu. Ravnoteža između sektora – sa posebno usmjerenom pažnjom ka ruralnom sektoru – kao i priroda i dinamika povećavanja stope zaposlenosti su od ključne važnosti za utvrđivanje mjere do koje rast uvećava prihod. Ali čak ni ovi osnovni politički instrumenti ne osnažuju marginalizovane grupe. Siromašni na marginama društva se bore da izraze svoje bojazni, dok vlade ne procjenjuju uvijek na pravi način da li usluge namijenjene svima zaista dopiru do svih. Socijalna politika mora da

GRAFIKON 5

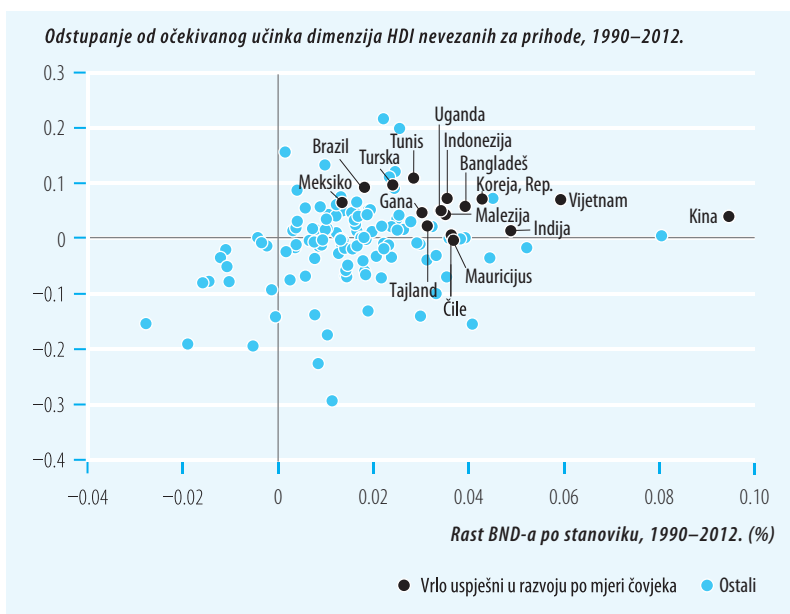
Udio trgovine između zemalja Juga u svjetskoj trgovini se više nego utrostručio u periodu od 1980. do 2011. godine, dok je trgovina između zemalja Sjevera opala

Napomena: Sjever je 1980. godine obuhvatao Australiju, Kanadu, Japan, Novi Zeland, Sjedinjene Države i Zapadnu Evropu.
Izvor: Proračuni Kancelarije za izradu izvještaja o razvoju po mjeri čovjeka zasnovani na podacima Statističke divizije UN (UNSD, 2012.)

GRAFIKON 6

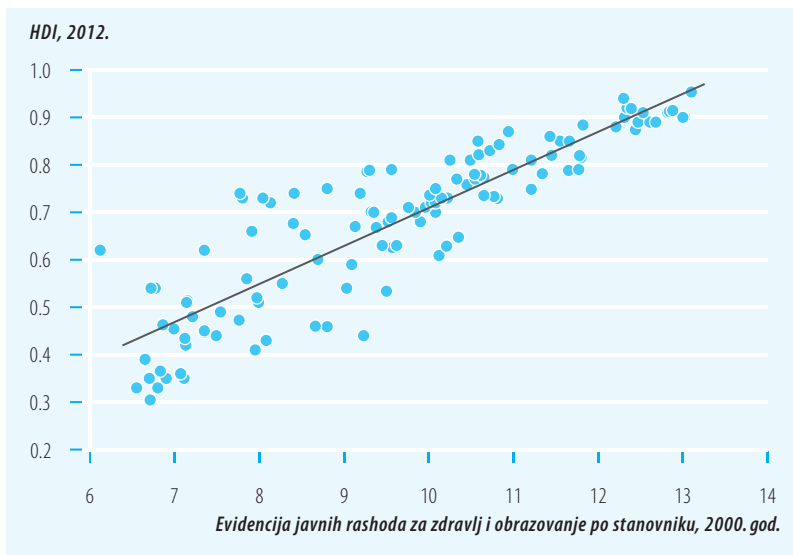
Neke zemlje su ostvarile dobar učinak i u prihodovnim i u neprihodovnim dimenzijama HDI

Napomena: Zasnovano na balansiranom panelu 96 zemalja
Izvor: Proračuni Kancelarije za izradu izvještaja o razvoju po mjeri čovjeka.

GRAFIKON 7

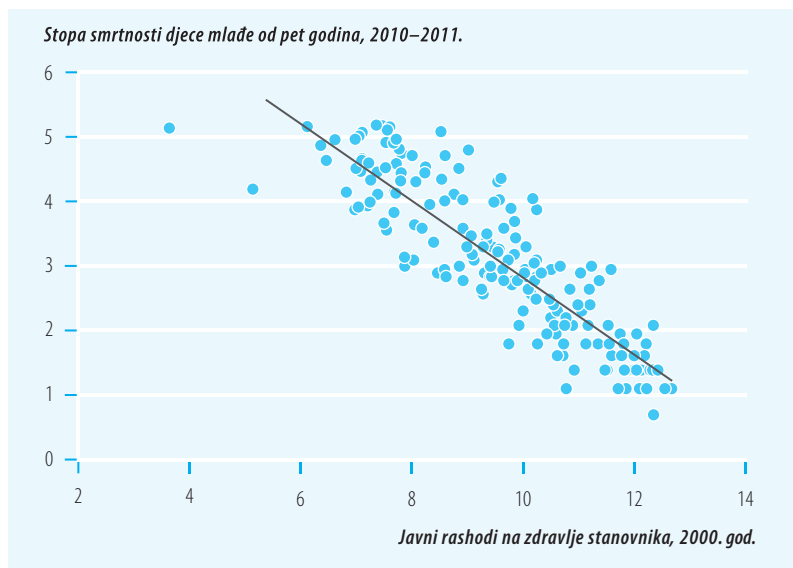
Trenutne vrijednosti HDI i raniji javni rashodi pokazuju pozitivnu korelaciju...

Izvor: Proračuni Kancelarije za izradu izvještaja o razvoju po mjeri čovjeka i Svjetske banke (2012.a)

GRAFIKON 8

...a isto se odnosi i na postojeću stopu preživljavanja djece i ranije javne rashode za zdravlje

Izvor: Proračuni Kancelarije za izradu izvještaja o razvoju po mjeri čovjeka na osnovu podataka Svjetske banke (2012.a)

unapređuje inkluziju – obezbjeđujući pritom da zabrana diskriminacije i ravnopravno postupanje budu ključni za političku i društvenu stabilnost – kao i da obezbijedi osnovne socijalne usluge koje mogu podupirati dugoročan ekonomski rast podsticanjem nastanka zdrave, obrazovane radne snage. Ne moraju sve ove usluge biti javne. Ali, država treba da obezbijedi da svi građani imaju siguran pristup osnovnim uslovima razvoja po mjeri čovjeka (okvir 3).

Stoga, platforma za razvojnu transformaciju koja unapređuje razvoj po mjeri čovjeka ima više aspekata. U okviru nje se preimućstva ljudi povećavaju stvaranjem univerzalnog pristupa osnovnim uslugama. Takođe se pomoću nje poboljšava funkcionisanje državnih i društvenih institucija u unapređenju ujednačenog rasta koji podrazumijeva rasprostranjeno ostvarivanje koristi. Pored toga, ona smanjuje birokratska i socijalna ograničenja u pogledu ekonomskog djelovanja i mobilnosti društva. Ona podrazumijeva i odgovornost lidera.

Održavanje zamaha

Mnoge zemlje Juga pokazale su značajan uspjeh. Međutim, čak i u zemljama sa većim stepenom dostignuća ne može se garantovati uspjeh u budućnosti. Kako zemlje Juga mogu nastaviti dinamiku napretka u pogledu razvoja po mjeri čovjeka, i kako se taj napredak može proširiti na druge zemlje? U izvještaju su predložene četiri značajne oblasti koje to omogućavaju: unapređenje jednakosti, davanje mogućnosti za izražavanje stava i za učestvovanje, suočavanje sa pritiscima na životnu sredinu i upravljanje demokratskim promjenama. U izvještaju se takođe ukazuje na visoke troškove koji nastaju usljed politika koje se ne sprovode, i podstiče se veća ambicioznost politika.

Unapređenje jednakosti

Veća jednakost, uključujući onu između muškaraca i žena, kao i između grupa, nije vrijednost sama po sebi već je značajna i za unapređenje razvoja po mjeri čovjeka. Jedan od najsnažijih instrumenata za ovu svrhu je obrazovanje, koje povećava samopouzdanje ljudi i olakšava im da nađu bolje poslove, da se angažuju u javnim raspravama i da postavljaju zahtjeve pred vlade u pogledu zdravstvene zaštite, socijalnog osiguranja i drugih prava.

Zašto se Njujork okrenuo Jugu u potrazi za savjetima o politici borbe protiv siromaštva

Mi u Njujorku nastojimo da na razne načine poboljšamo život stanovnika. Stalno radimo na unapređenju obrazovanja koje pružaju naše škole. Poboľjšali smo zdravlje Njujorčana tako što smo smanjili pušenje i gojaznost. Gradski pejzaž smo unaprijedili tako što smo uveli biciklističke staze i posadili na stotine hiljada stabala.

Nastojimo i da smanjimo siromaštvo, traženjem novih i boljih načina da ojačamo samoodrživost i pripremimo mlade za svijetlu budućnost. Centar za ekonomske šanse osnovan je kako bi vodio tu aktivnost. Njegova misija je utvrđivanje strategija za prekidanje ciklusa siromaštva putem inovativnih inicijativa u obrazovanju, zdravstvu i zapošljavanju.

Tokom proteklih šest godina, Centar je pokrenuo preko 50 pilot programa, u partnerstvu sa gradskim službama i stotinama organizacija koje djeluju u lokalnim zajednicama. Centar je za svaki od ovih pilot programa pripremio posebno prilagođenu strategiju evaluacije, uz praćenje njihovih rezultata, poređenje ishoda i utvrđivanje koje strategije najuspješnije smanjuju siromaštvo i uvećavaju opseg mogućnosti. Uspješni programi opstaju uz pomoć novih javnih i privatnih fondova. Neuspješni programi se ukidaju, a sredstva se ulažu u nove strategije. Zaključci Centra se potom razmjenjuju sa vladinim službama, kreatorima politika, neprofitnim partnerima i privatnim donatorima, kao i kolegama iz cijele zemlje i svijeta koji takođe tragaju za novim načinima da se prekine ciklus siromaštva.

Njujork ima sreću da u njegovom poslovnom sektoru i na univerzitetima rade neki od najboljih svjetskih umova, ali uviđamo da mnogo toga možemo da naučimo iz programa koje su drugi osmislili. Zato je naš Centar započeo rad sprovođenjem međunarodnog istraživanja perspektivnih strategija za borbu protiv siromaštva.

2007. godine Centar je pokrenuo program „Šanse u Njujorku – korist za porodice“ (Opportunity NYC: Family Rewards), prvi program uslovnih gotovinskih transfera u Sjedinjenim Državama. Na osnovu sličnih programa koji se sprovode u više od 20 drugih zemalja, ovaj program smanjuje siromaštvo tako što kod domaćinstava stimulise zdravstvenu prevenciju, obrazovanje i stručnu obuku. Prilikom kreiranja ovog programa koristili smo pouke iz Brazila, Meksika i desetak drugih zemalja. Do kraja trogodišnjeg pilot programa shvatili smo koji elementi uspješno funkcionišu u Njujorku, a koji ne, što sada predstavlja korisnu informaciju za novu generaciju programa širom svijeta.

Prije pokretanja programa, posjetio sam Toluku u Meksiku, kako bih se iz prve ruke upoznao sa saveznom programom uslovnih gotovinskih transfera pod nazivom Oportunidades. Učestvovali smo i u razmjeni znanja između Sjevera i Juga u organizaciji Ujedinjenih nacija. Sarađivali smo sa Fondacijom Rokfeler, Svjetskom bankom, Organizacijom američkih država i drugim institucijama i međunarodnim kreatorima politika, u cilju razmjene iskustava u vezi s programima uslovnih gotovinskih transfera u Latinskoj Americi, Indoneziji, Južnoj Africi i Turskoj.

Naša razmjena znanja na međunarodnom nivou ne ograničava se samo na inicijative koje se tiču gotovinskih transfera, već uključuje inovativni pristup urbanom prevozu, nove inicijative u obrazovanju i druge programe.

Niko ne drži monopol na dobre ideje, i zato će Njujork nastaviti da uči iz najboljih praksi drugih gradova i država. Kako budemo prilagođavali i ocjenjivali nove programe u svom gradu, ostaćemo posvećeni tome da uzvratimo za ono što smo dobili i u zajednicama širom svijeta ostvarimo nešto od trajnog značaja.

Obrazovanje nosi i izuzetne prednosti po zdravlje i mortalitet (okvir 4). Istraživanja za potrebe ovog izvještaja utvrdila su da je za opstanak djeteta važnije obrazovanje majke nego prihodi domaćinstva ili bogatstvo, a da intervencije na planu politika imaju veće efekte tamo gdje je rezultat obrazovanja u početku slabiji. Ovo ima znatne implikacije po politike, jer potencijalno pomjera akcenat sa napora za uvećanje prihoda domaćinstava na mjere za poboljšanje obrazovanja devojčica. Izvještaj snažno podržava ambicije na planu politika. Scenario ubrzanog napretka ukazuje da se zemlje sa niskim HDI mogu uskladiti sa stepenom razvoja po mjeri čovjeka koje ostvaruju zemlje sa visokim i veoma visokim HDI.

Do 2050. godine, zbirni HDI bi mogao da poraste za 52% u Podсахarskoj Africi (sa 0,402 na 0,612), a za 36% u Južnoj Aziji (sa 0,527 na 0,714). Intervencije na planu politika, po ovom scenariju, imajuće pozitivan efekat i na borbu protiv siromaštva. Za razliku od toga, cijena nečinjenja biće sve veća, posebno u zemljama sa niskim HDI, koje su ranjivije. Na primjer, ukoliko se ne uspije u

sprovođenju ambicioznih politika obrazovanja za sve, to će nepovoljno uticati na mnoge suštinske stubove razvoja po mjeri čovjeka za buduće generacije.

Omogućavanje izražavanja i učešća

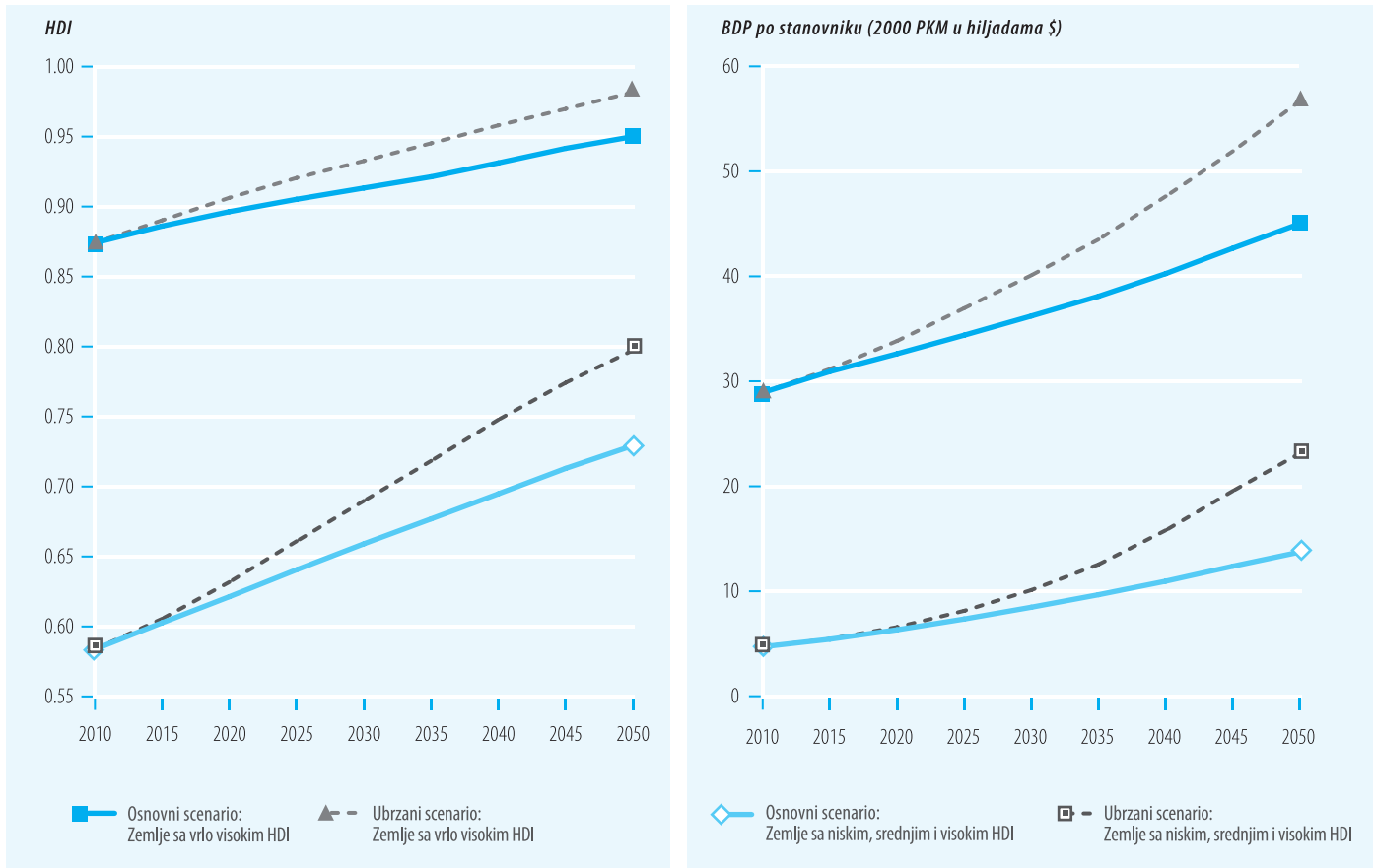
Ukoliko ljudi ne mogu sadržajno da učestvuju u događajima i procesima koji oblikuju njihove živote, staze nacionalnog razvoja po mjeri čovjeka neće biti ni poželjne ni održive. Ljudi bi trebalo da budu u mogućnosti da utiču na kreiranje politika i rezultate, a posebno mladi bi trebalo da imaju mogućnost da očekuju bolje ekonomske šanse, više učešća u politici i više odgovornosti.

Nezadovoljstvo raste i na Sjeveru i na Jugu, pošto ljudi traže više prilika da saopšte svoja pitanja i utiču na politike, naročito na politiku osnovne socijalne zaštite.

Mladi su među najaktivnijim u protestovanju, dijelom usljed reakcije na nedostatak radnih mjesta i ograničene mogućnosti za zapošljavanje obrazovanih mladih ljudi. Istorija obiluje primjerima

Izvještaj snažno podržava ambicije na planu politika

GRAFIKON 9

Sa stanovišta razvoja po mjeri čovjeka, trošak nedjelovanja je veći u zemljama sa nižim vrijednostima HDI. Sa stanovišta gubitka BDP po stanovniku, trošak nedjelovanja je srazmjerno isti za sve zemlje, bez obzira na vrijednost njihovog HDI.

Izvor: Proračuni Kancelarije za izradu izvještaja o razvoju po mjeri čovjeka, na osnovu podataka Pardi Centra za međunarodne ekonomske projekcije (Pardee Center for International Futures, 2013.).

pobuna naroda protiv neosjetljivih vlada.

To može promijeniti smjer razvoja po mjeri čovjeka, budući da nemiri sprečavaju investicije i rast, a autokratske vlade preusmjeravaju resurse na održavanje reda i zakona. Teško je predvidjeti kada će društva doći do prekretnice. Masovni protesti, posebno obrazovanih ljudi, obično se javljaju kada sumorna perspektiva ekonomskih mogućnosti umanjuje oporunitetni trošak učešća u političkoj aktivnosti. Ovim oblicima političkog učešća koji zahtijevaju veliki trud kasnije se lako koordinira pomoću novih oblika masovnih komunikacija.

Suočavanje sa ekološkim izazovima

Iako ekološke opasnosti, poput klimatskih promjena, sječe šuma, zagađenosti vazduha i vode i prirodnih katastrofa utiču na sve, one najteže pogađaju siromašne zemlje i zajednice.

Klimatske promjene već pojačavaju hronične ekološke opasnosti, a gubici ekosistema ograničavaju mogućnosti da se zaradi za život, posebno siromašnima.

Mada zemlje sa niskim HDI najmanje doprinose globalnim klimatskim promjenama, one će vjerovatno pretrpjeti najveće gubitke kad je riječ o godišnjoj količini kišnih padavina i najveći porast njihove promjenljivosti, sa teškim posljedicama po poljoprivrednu proizvodnju i zarađivanje za život. Obim tih gubitaka naglašava hitnost usvajanja mjera za veću otpornost ljudi na klimatske promjene.

Cijena nečinjenja će vjerovatno biti visoka. Što se duže odlaže djelovanje, to će cijena biti veća.

Da bi se osigurala održive ekonomije i društva, potrebne su nove politike i strukturne promjene kako bi se uskladio razvoj po mjeri čovjeka i ciljevi vezani za klimatske promjene putem strategija

Zašto će perspektiva stanovništva vjerovatno biti različita za Republiku Koreju i Indiju

Nivo postignuća u obrazovanju u Republici Koreji je naglo porastao. Pedesetih godina veliki broj djece školskog uzrasta nije imao formalno obrazovanje.

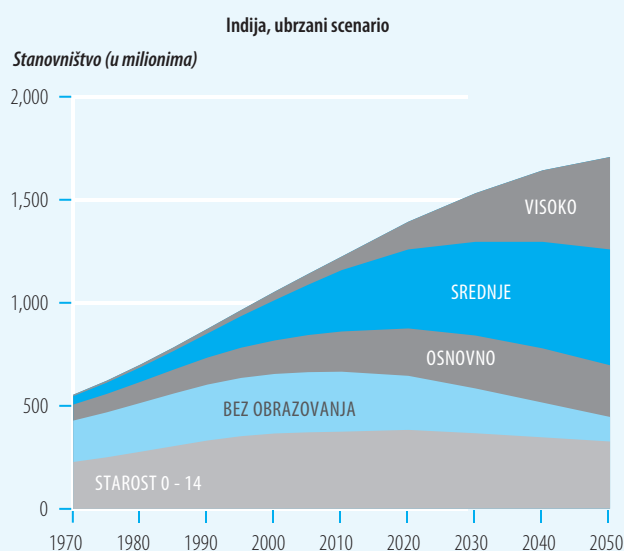
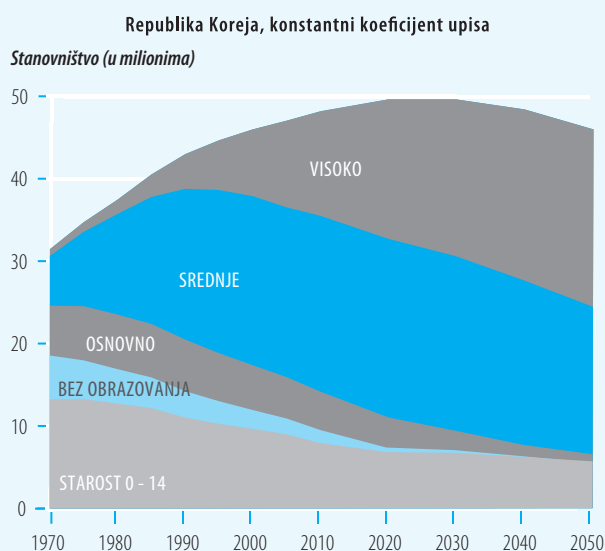
Danas, mlade Korejke spadaju među najobrazovanije žene u svijetu - više od polovine ih diplomira. Usljed toga, starije korejsko stanovništvo će u budućnosti biti mnogo obrazovanije nego danas (vidjeti grafikon), a, zbog pozitivne korelacije između obrazovanja i zdravlja, vjerovatno i zdravije.

Ako se pretpostavi da će (visoke) stope upisa ostati konstantne, udio stanovnika mlađih od 14 godina pašće sa 16% iz 2010. na 13% u 2050. Takođe će doći i do izražene promjene u obrazovnoj strukturi stanovništva, uz projekciju da će broj osoba sa visokim obrazovanjem porasti sa 26% na 47%.

Kad je u pitanju Indija, slika je veoma drugačija. Do 2000. godine više od polo-

vine odraslog stanovništva nije imalo formalno obrazovanje. I pored nedavne ekspanzije osnovnog školovanja i impresivnog porasta broja obrazovanih osoba (što je nesumnjivo ključni faktor za nedavni ekonomski rast Indije), broj odraslih stanovnika bez obrazovanja samo će polako opadati. Dijelom zbog niskog stepena obrazovanja, posebno kod žena, projekcije kažu da će stanovništvo Indije ubrzano rasti, pri čemu će Indija preći Kinu i postati najmnogoljudnija zemlja. Čak i po optimističnom ubrzanom scenariju, koji podrazumijeva ekspanziju obrazovanja sličnu onoj u Koreji, distribucija obrazovanja u Indiji 2050. i dalje će biti veoma neujednačena, sa velikom grupom neobrazovanih (uglavnom starijih) odraslih osoba. Ubrzana ekspanzija visokog obrazovanja prema ovom scenariju će, međutim, formirati obrazovanu mladu radnu snagu.

Komparativne projekcije stanovništva i obrazovanja u Republici Koreji i Indiji

za niske nivoe emisije i otpornost na klimatske promjene, kao i inovativnih mehanizama javno-privatnog finansiranja.

Upravljanje demografskim promjenama

Od 1970. do 2011. godine, broj stanovnika na Zemlji je porastao sa 3,6 milijarde na 7 milijardi. Kako stanovništvo bude obrazovanije, doći će do opadanja stope rasta. Na perspektivu razvoja utiču starosna struktura i broj stanovnika. Sve je značajnije pitanje koeficijenta zavisnosti, odnosno broja mlađih i starijih osoba podijeljenog sa brojem radno sposobnih osoba starosti 15–64 godina. Neke siromašnije zemlje imaju koristi od „demo-

grafske dividende”, sa porastom broja stanovnika koji spadaju u radnu snagu, ali samo ako postoji snažno djelovanje na planu politika. Obrazovanje djevojčica, na primjer, predstavlja ključno sredstvo za eventualnu demografsku dividendu. Obrazovane žene obično imaju manje djece, koja su zdravija i obrazovanija; u mnogim zemljama obrazovane žene imaju veće zarade od neobrazovane radne snage.

Nasuprot ovome, bogatije regije Juga će se suočiti sa znatno drugačijim problemom: pošto njihovo stanovništvo stari smanjivaće se udio radno sposobnog stanovništva. Stopa starenja stanovništva je značajna, pošto će zemljama u razvoju biti teško da ispune potrebe starije populacije ako ona ostane siromašna. Mnoge

Neki međuvladini procesi bili bi ojačani zbog većeg učešća zemalja Juga

zemlje u razvoju sada imaju samo kratak period na raspolaganju da požanju svu korist koju nosi demografska dividenda.

Međutim, demografski trendovi nijesu deterministički. Moguće ih je mijenjati, makar posredno, putem obrazovnih politika. U ovom izvještaju prikazana su dva scenarija za period 2010–2050.: polazni scenario, u kojem stope upisa za sve nivoe obrazovanja ostaju konstantne, i ubrzani scenario, u kojem zemlje sa najnižim početnim nivoima obrazovanja usvajaju ciljeve u obrazovanju. Prema ubrzanom scenariju, stopa zavisnosti u zemljama sa niskim HDI opada više nego dvostruko u odnosu na polazni scenario. Ambiciozne obrazovne politike mogu omogućiti zemljama sa srednjim i visokim HDI da obuzdaju projektovani porast svojih koeficijenata zavisnosti, kako bi im bio lakši demografski prelaz ka starijoj populaciji.

Bavljenje ovim demografskim izazovima zahtijevaće podizanje nivoa postignuća u obrazovanju, uz veće mogućnosti za zapošljavanje, putem smanjenja nezaposlenosti, veće produktivnosti radne snage i većeg učešća radne snage, posebno žena i starijih.

Upravljanje i partnerstva za novo doba

Novi aranžmani koje promoviše Jug, kao i pluralizam koji iz toga proističe, postavljaju izazove postojećim institucijama i procesima u tradicionalnim domenima multilateralizma - finansijama, trgovini, investicijama i zdravstvu – ponekad direktno, a ponekad indirektno, kroz alternativne regionalne i subregionalne sisteme. Upravljanje na globalnom i regionalnom nivou postaje višedimenzionalna kombinacija novih aranžmana i starih struktura kojima je na različite načine potrebno kolektivno stvaranje. Reforme globalnih institucija moraju se dopuniti snažnijom saradnjom sa regionalnim institucijama, a u nekim slučajevima su potrebna šira ovlašćenja za te regionalne institucije. Odgovornost organizacija mora se proširiti na veću grupu zemalja, kao i na veću grupu zainteresovanih subjekata.

Mnoge postojeće institucije i principi međunarodnog upravljanja kreirani su za svjetski poredak koji ne odgovara savremenoj realnosti. Jedna od posljedica je da je u tim in-

stitucijama Jug prilično nedovoljno zastupljen. Ako treba da opstanu, međunarodne institucije treba da budu reprezentativnije, transparentnije i odgovornije. Neki međuvladini procesi bi zapravo dobili podsticaj od većeg učešća Juga, što može donijeti znatne finansijske, tehnološke i ljudske resurse.

U svemu tome se vlade, razumljivo, brinu za očuvanje nacionalnog suvereniteta. Pretjerana privrženost supremaciji nacionalnog suvereniteta može podstaći razmišljanja u pravcu da niko ne bude na dobitku. Bolja strategija je odgovorni suverenitet, čime zemlje stupaju u pravičnu, na pravilima zasnovanu i odgovornu međunarodnu saradnju, združene u kolektivnim nastojanjima koji služe unapređenju globalnog blagostanja. Odgovorni suverenitet takođe zahtijeva da se države postaraju za sigurnost ljudskih prava i bezbjednost svojih građana.

Prema ovom viđenju, suverenitet se posmatra ne samo kao pravo, već i odgovornost.

Ovaj svijet koji se mijenja ima znatnog uticaja na pružanje javnih dobara. U oblasti od globalnog značaja koje zaslužuju hitnu pažnju i saradnju spadaju trgovina, migracije i klimatske promjene. U nekim slučajevima javna dobra mogu pružiti regionalne institucije, koje mogu da izbjegnu polarizaciju koja usporava napredak u sklopu većih, multilateralnih foruma. Povećanje regionalne saradnje može, pak, imati nedostatke, što doprinosi složenoj, višestepenoj i fragmentiranoj potki institucija. Prema tome, izazov je u tome da se osigura „koherentni pluralizam”, tako da institucije na svim nivoima mogu da djeluju u širokoj koordinaciji.

Institucije međunarodnog upravljanja mogu pozvati na odgovornost ne samo države članice, već i globalno civilno društvo. Organizacije civilnog društva već su uticale na globalnu transparentnost i uspostavljanje pravila koja se tiču pomoći, duga, ljudskih prava, zdravlja i klimatskih promjena. Mreže civilnog društva mogu sada iskoristiti prednost novih medija i novih komunikacionih tehnologija. Pa ipak, organizacije civilnog društva se suočavaju i sa pitanjima o sopstvenom legitimitetu i odgovornosti, i mogu poprimiti nepoželjne oblike. I pored toga, budući legitimitet međunarodnog upravljanja zavisice od sposobnosti institucija da stupe u kontakt sa mrežama građana i zajednica.

Zaključci: partneri za novo doba

Mnoge zemlje Juga već su pokazale šta se može uraditi da bi se osiguralo odvijanje razvoja po mjeri čovjeka tako da bude istovremeno i produktivan i održiv, ali su prešle samo dio puta. Za godine koje dolaze, u ovom izvještaju se predlaže pet opštih zaključaka.

Sve veću ekonomsku snagu Juga mora pratiti puna posvećenost razvoju po mjeri čovjeka

Ulaganje u razvoj po mjeri čovjeka je opravdano ne samo sa moralnog stanovišta već i zbog toga što poboljšanja u zdravlju, obrazovanju i socijalnom staranju predstavljaju ključ za uspjeh u sve konkurentnijoj i dinamičnijoj svjetskoj ekonomiji. Ova ulaganja bi naročito mogla da budu usmjerena na siromašne, da ih povežu sa tržištem i poboljšaju mogućnosti zarađivanja za život. Siromaštvo je nepravda koja se može i treba ispraviti odlučnom akcijom.

Uspješno kreiranje politika zahtijeva i više fokusiranja na unapređenje društvenih kapaciteta, a ne samo pojedinačnih sposobnosti. Pojedinci funkcionišu u sklopu društvenih institucija koje mogu ograničiti ili unaprijediti njihov potencijal za razvoj. Politike kojima se mijenjaju društvene norme koje ograničavaju ljudski potencijal, poput kritikovanja preranog stupanja u brak ili uslova za miraz, mogu pojedincima pružiti dodatne šanse da ostvare puni potencijal.

Manje razvijene zemlje mogu imati koristi i učiti na uspjesima ekonomija u usponu sa Juga

Nezapamćena akumulacija finansijskih rezervi i državnog bogatstva na Jugu, kao i na Sjeveru, pruža priliku za ubrzan napredak koji počiva na širokoj osnovi. Čak i ako bi se mali dio ovih sredstava posvetio razvoju po mjeri čovjeka i iskorjenjivanju siromaštva, efekat bi mogao biti veliki. U isto vrijeme, tok trgovine i investicija na Jugu može podstaći strana tržišta na nove oblike uvećavanja mogućnosti za razvoj, na primjer putem učešća u regionalnim i globalnim lancima vrijednosti.

Rastuća trgovina i investicije na samom Jugu naročito mogu postaviti osnovu za seljenje

proizvođačkih kapaciteta ka drugim manje razvijenim regijama i zemljama. Nedavni zajednički poduhvati Kine i Indije, kao i ulaganja u osnivanje proizvodnih preduzeća u Africi, služe kao nagovještaj znatno veće sile. Međunarodne proizvodne mreže pružaju priliku da se ubrza proces razvoja tako što će se zemljama omogućiti da pređu na sofisticiranije načine proizvodnje.

Nove institucije i nova partnerstva mogu usmjeravati regionalne integracije i odnose u između zemalja Juga

Nove institucije i partnerstva mogu pomoći zemljama u razmjeni znanja, iskustava i tehnologije.

Ovo može praćeno novim i snažnijim institucijama za promociju trgovine i investicija i ubrzanje razmjene iskustava po cijelom Jugu. Jedan korak bio bi osnivanje nove Komisije za Jug, koja bi donijela svježnu viziju o tome kako raznolikost Juga može podržati solidarnost.

Veća zastupljenost Juga i civilnog društva može ubrzati napredak u rješavanju najvećih globalnih izazova

Uspon Juga vodi većoj raznolikosti glasova na svjetskoj sceni. To predstavlja priliku za izgradnju institucija upravljanja koje u potpunosti predstavljaju sve grupe koje bi produktivno iskoristile tu raznolikost u pronalaženju rješenja za svjetske probleme.

Potrebni su novi vodeći principi za međunarodne organizacije, koji obuhvataju iskustvo Juga. Pojava Grupe 20 je važan korak u tom pravcu, ali zemljama Juga je potrebna pravednija zastupljenost u Breton Vuds institucijama, Ujedinjenim nacijama i drugim međunarodnim tijelima.

Aktivno civilno društvo i društveni pokreti, nacionalni i međunarodni, koriste medije da pojačaju svoje pozive na pravedno i ravnopravno upravljanje. Širenje pokreta i porast broja platformi za saopštavanje ključnih poruka i zahtjeva postavljaju izazov pred institucije upravljanja da se prilagode demokratičnijim i inkluzivnijim principima. Uopšteno rečeno, pravičniji i manje neravnotežan svijet zahtijeva prostor za brojne glasove i sistem javnog diskursa.

Nezapamćena akumulacija finansijskih rezervi pruža priliku da se ubrza napredak koji počiva na širokoj osnovi.

Uspon Juga pruža nove šanse za generisanje većeg obima snabdijevanja javnim dobrima

Održivi svijet zahtijeva veći obim snabdijevanja globalnim javnim dobrima. Danas se povećava broj i hitnost globalnih pitanja, od ublažavanja posljedica klimatskih promjena i međunarodne ekonomske i finansijske nestabilnosti, do borbe protiv terorizma i nagomilavanja nuklearnog naoružanja. Ova pitanja zahtijevaju globalni odgovor. Ipak, u mnogim oblastima, međunarodna saradnja je i dalje spora, a ponekad i opasno zapinje. Uspon Juga predstavlja novu priliku za djelotvornije snabdijevanje globalnim javnim dobrima i razrješavanje brojnih aktuelnih globalnih pitanja kod kojih je došlo do zastoja.

„Javno” i „privatno” u većini slučajeva nijesu svojstva prirodna javnom dobru, već socijalne konstrukcije. Kao takvi, oni predstavljaju odluku na nivou politike. Vlade se mogu uključiti kada na državnom nivou postoji nedovoljna regulisanost, ali kada se pojave globalni izazovi, međunarodna saradnja je neophodna i može se postići samo dobrovoljnim djelovanjem mnogih vlada. Imajući u vidu brojne hitne izazove, da bi se napredovalo u utvrđivanju šta čini javno a šta privatno biće potrebno snažno i posvećeno lično i institucionalno vođstvo.

* * *

Izveštaj o razvoju po mjeri čovjeka za 2013. godinu prikazuje savremeni globalni kontekst i trasira put na kojem će se kreatori politika i građani izboriti sa sve većom međusobnom povezanošću u svijetu i suočiti se sa sve većim globalnim izazovima. U njemu se opisuje kako se mijenjaju dinamika moći, glas i bogatstvo u svijetu, identifikuju se nove politike i institucije neophodne za bavljenje realnošću 21. Vijeka, i promovise se unapređenje razvoja po mjeri čovjeka uz više jednakosti, održivosti i društvene integracije. Napredak u razvoju po mjeri čovjeka zahtijeva akciju i institucije, kako na globalnom tako i na državnom nivou. Na globalnom nivou su potrebne institucionalne reforme i inovacije kako bi se zaštitila i pružila globalna javna dobra. Na državnom nivou je važna posvećenost države socijalnoj pravdi, pošto u stvarnosti tehnokratske politike koje su iste za sve nijesu ni realne ni djelotvorne, s obzirom na raznolikost nacionalnih konteksta, kultura i institucionalnih uslova. Ali, opšti principi poput društvene kohezije, posvećenosti države obrazovanju, zdravstvu i socijalnoj zaštiti, kao i otvorenost za trgovinske integracije, pojavljuju se kao sredstvo za kretanje ka održivom i ujednačenom razvoju po mjeri čovjeka.

Uspon Juga donosi nove šanse za djelotvornije stvaranje globalnih javnih dobara i pravičnije razrješavanje brojnih globalnih pitanja kod kojih je došlo do zastoja.

2012 Pozicije prema HDI i promjene u pozicijama u periodu od 2011. do 2012. godine

Albanija	70	-1	↓	Indija	136			Njemačka	5		
Alžir	93	-1	↓	Indonezija	121	3	↑	Norveška	1		
Andora	33	-1	↓	Iran, Islamska Republika	76	-2	↓	Novi Zeland	6		
Angola	148			Irak	131	1	↑	Obala Slonovače	168	1	↑
Antigva i Barbuda	67	-1	↓	Irska	7			Oman	84	-1	↓
Argentina	45	-1	↓	Izrael	16			Pakistan	146		
Australija	2			Italija	25			Palau	52	2	↑
Austrija	18			Jamajka	85	-2	↓	Palestina, država	110	1	↑
Avganistan	175			Japan	10			Panama	59	1	↑
Azerbejdžan	82	-1	↓	Jemen	160	-2	↓	Papua Nova Gvineja	156		
Bahami	49			Jermenija	87	-1	↓	Paragvaj	111	-2	↓
Bahrein	48			Jordan	100			Peru	77	-1	↓
Bangladeš	146	1	↑	Južna Afrika	121	1	↑	Poljska	39		
Barbados	38			Kambodža	138			Portugal	43	-3	↓
Bjelorusija	50	1	↑	Kamerun	150			Rumunija	56	-1	↓
Belgija	17			Kanada	11	-1	↓	Ruska Federacija	55		
Beliz	96			Katar	36			Ruanda	167		
Benin	166			Kazahstan	69	-1	↓	Salvador	107	-1	↓
Butan	140	1	↑	Kenija	145			Samoa	96		
Bolivija, višenacionalna država	108			Kiribati	121			Sao Tome i Principe	144		
Bosna i Hercegovina	81	-1	↓	Koreja, Republika	12			Saudijska Arabija	57		
Bocvana	119	-1	↓	Kuvajt	54	-1	↓	Senegal	154	-2	↓
Brazil	85			Kirgistan	125			Srbija	64		
Brunej Darusalam	30			Kina	101			Sejšeli	46		
Bugarska	57			Kolumbija	91			Sijera Leone	177	2	↑
Burkina Faso	183			Komoros	169	-1	↓	Singapur	18		
Burundi	178	-1	↓	Kongo	142			Sjedinjene Američke Države	3	-1	↓
Centralnoafrička Republika	180	-1	↓	Kongo, Demkratska Republika	186			Slovačka	35		
Crna Gora	52	-2	↓	Kostarika	62			Slovenija	21		
Čad	184			Kuba	59			Solomonska ostrva	143		
Čile	40			Kipar	31			Sudan	171	-1	↓
Češka	28			Laos, Narodna Demokratska Republika	138			Surinam	105		
Danska	15			Letonija	44	1	↑	Svazilend	141	-1	↓
Džibuti	164			Liban	72			Sveti Kits i Nevis	72	-1	↓
Dominika	72			Lesoto	158	1	↑	Sveta Lucija	88		
Dominikanska Republika	96	2	↑	Liberija	174			Sveti Vinsent i Grenadini	83	-2	↓
Egipat	112			Libija	64	23	↑	Španija	23		
Ekvador	89			Lihtenštajn	24			Šrilanka	92		
Ekvatorijalna Gvineja	136			Litvanija	41	2	↑	Švedska	7		
Eritreja	181	1	↑	Luksemburg	26			Švajcarska	9		
Estonija	33	1	↑	Madagaskar	151			Sirija, Arapska Republika	116		
Etiopija	173	-1	↓	Mađarska	37			Tadžikistan	125	1	↑
Fidži	96	2	↑	Makedonija, Bivša Jugoslovenska Republika	78	-2	↓	Tanzanija, Ujedinjena Republika	152	1	↑
Filipini	114			Malavi	170	1	↑	Tajland	103	1	↑
Finska	21			Malezija	64	1	↑	Timor-Leste Lesteste	134		
Francuska	20			Maldivi	104	-1	↓	Togo	159	1	↑
Gabon	106			Mali	182	-1	↓	Tonga	95		
Gambija	165			Malta	32	1	↑	Trinidad i Tobago	67	-1	↓
Gruzija	72	3	↑	Mauritanija	155			Tunis	94		
Gana	135			Mauricijus	80	-1	↓	Turska	90		
Grčka	29			Meksiko	61			Turkmenistan	102		
Grenada	63	-1	↓	Mikronezija, Savezna Država	117			Uganda	161		
Gvatemala	133			Moldavija Republika	113			Ukrajina	78		
Gvineja	178	-1	↓	Mongolija	108	2	↑	Ujedinjeni Arapski Emirati	41	-1	↓
Gvineja-Bisao	176			Maroko	130			Ujedinjeno Kraljevstvo	26		
Gvajana	118	1	↑	Mozambik	185			Urugvaj	51		
Hrvatska	47	-1	↓	Mijanmar	149			Uzbekistan	114	1	↑
Haiti	161	1	↑	Namibija	128			Vanuatu	124	-2	↓
Holandija	4			Nepal	157			Venecuela, Bolivarijanska Republika	71	-1	↓
Honduras	120			Nikaragva	129			Vijetnam	127		
Hong Kong, Kina (SAR)	13	1	↑	Niger	186	1	↑	Zambija	163		
Island	13			Nigerija	153	1	↑	Zelenortska Republika	132	-1	↓
								Zimbabve	172	1	↑

Napomena: Pozitivne i negativne vrijednosti i strelice označavaju broj pozicije iznad i ispod ranga zemlje od 2011. do 2012. godine korištenjem usaglašenih podataka i metodologije. Crna boja označava da nije bilo promjene.

Indeksi razvoja po mjeri čovjeka

HDI	Indeks razvoja po mjeri čovjeka	HDI korigovan prema nejednakosti		Indeks rodne neravnopravnosti		Indeks višedimenzionalnog siromaštva	
	Vrijednost	Vrijednost	Pozicija	Vrijednost	Pozicija	Vrijednost	Godina
Vrlo visok razvoj po mjeri čovjeka							
1	Norveška	0.955	0.894	1	0.065	5	..
2	Australija	0.938	0.864	2	0.115	17	..
3	Sjedinjene države	0.937	0.821	16	0.256	42	..
4	Holandija	0.921	0.857	4	0.045	1	..
5	Njemačka	0.920	0.856	5	0.075	6	..
6	Novi Zeland	0.919	0.164	31	..
7	Irski	0.916	0.850	6	0.121	19	..
7	Švedska	0.916	0.859	3	0.055	2	..
9	Švajcarska	0.913	0.849	7	0.057	3	..
10	Japan	0.912	0.131	21	..
11	Kanada	0.911	0.832	13	0.119	18	..
12	Koreja, Republika	0.909	0.758	28	0.153	27	..
13	Hong Kong, Kina (SaR)	0.906
13	Island	0.906	0.848	8	0.089	10	..
15	Danska	0.901	0.845	9	0.057	3	..
16	Izrael	0.900	0.790	21	0.144	25	..
17	Belgija	0.897	0.825	15	0.098	12	..
18	Austrija	0.895	0.837	12	0.102	14	..
18	Singapur	0.895	0.101	13	..
20	Francuska	0.893	0.812	18	0.083	9	..
21	Finska	0.892	0.839	11	0.075	6	..
21	Slovenija	0.892	0.840	10	0.080	8	0.000 2003
23	Španija	0.885	0.796	20	0.103	15	..
24	Lihtenštajn	0.883
25	Italija	0.881	0.776	24	0.094	11	..
26	Luksemburg	0.875	0.813	17	0.149	26	..
26	Ujedinjeno Kraljevstvo	0.875	0.802	19	0.205	34	..
28	Češka	0.873	0.826	14	0.122	20	0.010 2002/2003
29	Grčka	0.860	0.760	27	0.136	23	..
30	Brunej Darusalam	0.855
31	Kipar	0.848	0.751	29	0.134	22	..
32	Malta	0.847	0.778	23	0.236	39	..
33	Andora	0.846
33	Estonija	0.846	0.770	25	0.158	29	0.026 2003
35	Slovačka	0.840	0.788	22	0.171	32	0.000 2003
36	Katar	0.834	0.546	117	..
37	Mađarska	0.831	0.769	26	0.256	42	0.016 2003
38	Barbados	0.825	0.343	61	..
39	Poljska	0.821	0.740	30	0.140	24	..
40	Čile	0.819	0.664	41	0.360	66	..
41	Litvanija	0.818	0.727	33	0.157	28	..
41	Ujedinjeni Arapski Emirati	0.818	0.241	40	0.002 2003
43	Portugal	0.816	0.729	32	0.114	16	..
44	Letonija	0.814	0.726	35	0.216	36	0.006 2003
45	Argentina	0.811	0.653	43	0.380	71	0.011 2005
46	Sejšeli	0.806
47	Hrvatska	0.805	0.683	39	0.179	33	0.016 2003
VISOK RAZVOJ PO MJERI ČOVJEKA							
48	Bahrein	0.796	0.258	45	..
49	Bahami	0.794	0.316	53	..
50	Bjelorusija	0.793	0.727	33	0.000 2005
51	Urugvaj	0.792	0.662	42	0.367	69	0.006 2002/2003
52	Crna Gora	0.791	0.733	31	0.006 2005/2006
52	Palau	0.791
54	Kuvajt	0.790	0.274	47	..
55	Ruska Federacija	0.788	0.312	51	0.005 2003
56	Rumunija	0.786	0.687	38	0.327	55	..
57	Bugarska	0.782	0.704	36	0.219	38	..
57	Saudijska Arabija	0.782	0.682	145	..
59	Kuba	0.780	0.356	63	..
59	Panama	0.780	0.588	57	0.503	108	..
61	Meksiko	0.775	0.593	55	0.382	72	0.015 2006

HDI	Indeks razvoja po mjeri čovjeka	HDI korigovan prema nejednakosti		Indeks rodne neravnopravnosti		Indeks višedimenzionalnog siromaštva	
	Vrijednost	Vrijednost	Pozicija	Vrijednost	Pozicija	Vrijednost	Godina
62 Kostarika	0.773	0.606	54	0.346	62	..	
63 Grenada	0.770	
64 Libija	0.769	0.216	36	..	
64 Malezija	0.769	0.256	42	..	
64 Srbija	0.769	0.696	37	0.003	2005/2006
67 Antigva i Barbuda	0.760	
67 Trinidad i Tobago	0.760	0.644	49	0.311	50	0.020	2006
69 Kazakstan	0.754	0.652	44	0.312	51	0.002	2006
70 Albanija	0.749	0.645	48	0.251	41	0.005	2008/2009
71 Venecuela, Bolivarijanska Republika	0.748	0.549	66	0.466	93	..	
72 Dominika	0.745	
72 Gruzija	0.745	0.631	51	0.438	81	0.003	2005
72 Liban	0.745	0.575	59	0.433	78	..	
72 Sveti Kits i Nevis	0.745	
76 Iran, Islamska Republika	0.742	0.496	107	..	
77 Peru	0.741	0.561	62	0.387	73	0.066	2008
78 Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija	0.740	0.631	51	0.162	30	0.008	2005
78 Ukrajina	0.740	0.672	40	0.338	57	0.008	2007
80 Mauricijus	0.737	0.639	50	0.377	70	..	
81 Bosna i Hercegovina	0.735	0.650	45	0.003	2006
82 Azerbejdžan	0.734	0.650	45	0.323	54	0.021	2006
83 Sveti Vinsent i Grenadini	0.733	
84 Oman	0.731	0.340	59	..	
85 Brazil	0.730	0.531	70	0.447	85	0.011	2006
85 Jamajka	0.730	0.591	56	0.458	87	..	
87 Jermenija	0.729	0.649	47	0.340	59	0.001	2010
88 Sveta Lucija	0.725	
89 Ekvador	0.724	0.537	69	0.442	83	0.009	2003
90 Turska	0.722	0.560	63	0.366	68	0.028	2003
91 Kolumbija	0.719	0.519	74	0.459	88	0.022	2010
92 Šrilanka	0.715	0.607	53	0.402	75	0.021	2003
93 Alžir	0.713	0.391	74	..	
94 Tunis	0.712	0.261	46	0.010	2003
SREDNJI RAZVOJ PO MJERI ČOVJEKA							
95 Tonga	0.710	0.462	90	..	
96 Beliz	0.702	0.435	79	0.024	2006
96 Dominikanska Republika	0.702	0.510	80	0.508	109	0.018	2007
96 Fidži	0.702	
96 Samoa	0.702	
100 Jordan	0.700	0.568	60	0.482	99	0.008	2009
101 Kina	0.699	0.543	67	0.213	35	0.056	2002
102 Turkmenistan	0.698	
103 Tajland	0.690	0.543	67	0.360	66	0.006	2005/2006
104 Maldivi	0.688	0.515	76	0.357	64	0.018	2009
105 Surinam	0.684	0.526	72	0.467	94	0.039	2006
106 Gabon	0.683	0.550	65	0.492	105	..	
107 El Salvador	0.680	0.499	83	0.441	82	..	
108 Bolivia, Višenacionalna Država	0.675	0.444	85	0.474	97	0.089	2008
108 Mongolija	0.675	0.568	60	0.328	56	0.065	2005
110 Palestina, Država	0.670	0.005	2006/2007
111 Paragvaj	0.669	0.472	95	0.064	2002/2003
112 Egipat	0.662	0.503	82	0.590	126	0.024	2008
113 Moldavija, Republika	0.660	0.584	58	0.303	49	0.007	2005
114 Filipini	0.654	0.524	73	0.418	77	0.064	2008
114 Uzbekistan	0.654	0.551	64	0.008	2006
116 Arapska Republika Sirija	0.648	0.515	76	0.551	118	0.021	2006
117 Micronezija, Savezna Država	0.645	
118 Gvajana	0.636	0.514	78	0.490	104	0.030	2009
119 Bocvana	0.634	0.485	102	..	
120 Honduras	0.632	0.458	84	0.483	100	0.159	2005/2006
121 Indonezija	0.629	0.514	78	0.494	106	0.095	2007
121 Kiribati	0.629	
121 Južna Afrika	0.629	0.462	90	0.057	2008

HDI	Indeks razvoja po mjeri čovjeka	HDI korigovan prema nejednakosti		Indeks rodne neravnopravnosti		Indeks višedimenzionalnog siromaštva	
	Vrijednost	Vrijednost	Pozicija	Vrijednost	Pozicija	Vrijednost	Godina
124 Vanuatu	0.626	0.129	2007
125 Kirgistan	0.622	0.516	75	0.357	64	0.019	2005/2006
125 Tadžikistan	0.622	0.507	81	0.338	57	0.068	2005
127 Vijetnam	0.617	0.531	70	0.299	48	0.017	2010/2011
128 Namibija	0.608	0.344	101	0.455	86	0.187	2006/2007
129 Nikaragva	0.599	0.434	86	0.461	89	0.128	2006/2007
130 Maroko	0.591	0.415	88	0.444	84	0.048	2007
131 Irak	0.590	0.557	120	0.059	2006
132 Zelenortska ostrva	0.586
133 Gvatemala	0.581	0.389	92	0.539	114	0.127	2003
134 Timor - Leste	0.576	0.386	93	0.360	2009/2010
135 Gana	0.558	0.379	94	0.565	121	0.144	2008
136 Ekvatorijalna Gvineja	0.554
136 Indija	0.554	0.392	91	0.610	132	0.283	2005/2006
138 Kambodža	0.543	0.402	90	0.473	96	0.212	2010
138 Laos Nar. Dem. Rep.	0.543	0.409	89	0.483	100	0.267	2006
140 Butan	0.538	0.430	87	0.464	92	0.119	2010
141 Svaziland	0.536	0.346	99	0.525	112	0.086	2010
NIZAK RAZVOJ PO MJERI ČOVJEKA							
142 Kongo	0.534	0.368	96	0.610	132	0.208	2009
143 Solomonska ostrva	0.530
144 Sao Tome i Principe	0.525	0.358	97	0.154	2008/2009
145 Kenija	0.519	0.344	101	0.608	130	0.229	2008/2009
146 Bangladeš	0.515	0.374	95	0.518	111	0.292	2007
146 Pakistan	0.515	0.356	98	0.567	123	0.264	2006/2007
148 Angola	0.508	0.285	114
149 Mijanmar	0.498	0.437	80
150 Kamerun	0.495	0.330	104	0.628	137	0.287	2004
151 Madagaskar	0.483	0.335	103	0.357	2008/2009
152 Tanzania, Ujedinjena Republika	0.476	0.346	99	0.556	119	0.332	2010
153 Nigerija	0.471	0.276	119	0.310	2008
154 Senegal	0.470	0.315	105	0.540	115	0.439	2010/2011
155 Mauritania	0.467	0.306	107	0.643	139	0.352	2007
156 Papua Nova Gvineja	0.466	0.617	134
157 Nepal	0.463	0.304	109	0.485	102	0.217	2011
158 Lesoto	0.461	0.296	111	0.534	113	0.156	2009
159 Togo	0.459	0.305	108	0.566	122	0.284	2006
160 Jemen	0.458	0.310	106	0.747	148	0.283	2006
161 Haiti	0.456	0.273	120	0.592	127	0.299	2005/2006
161 Uganda	0.456	0.303	110	0.517	110	0.367	2011
163 Zambija	0.448	0.283	117	0.623	136	0.328	2007
164 Džibuti	0.445	0.285	114	0.139	2006
165 Gambija	0.439	0.594	128	0.324	2005/2006
166 Benin	0.436	0.280	118	0.618	135	0.412	2006
167 Ruanda	0.434	0.287	112	0.414	76	0.350	2010
168 Obala Slonovače	0.432	0.265	122	0.632	138	0.353	2005
169 Komori	0.429
170 Malavi	0.418	0.287	112	0.573	124	0.334	2010
171 Sudan	0.414	0.604	129
172 Zimbabve	0.397	0.284	116	0.544	116	0.172	2010/2011
173 Etiopija	0.396	0.269	121	0.564	2011
174 Liberija	0.388	0.251	123	0.658	143	0.485	2007
175 Afganistan	0.374	0.712	147
176 Gvineja-Bisau	0.364	0.213	127
177 Sijera Leone	0.359	0.210	128	0.643	139	0.439	2008
178 Burundi	0.355	0.476	98	0.530	2005
178 Gvineja	0.355	0.217	126	0.506	2005
180 Centralnoafrička Republika	0.352	0.209	129	0.654	142
181 Eritrea	0.351
182 Mali	0.344	0.649	141	0.558	2006
183 Burkina Faso	0.343	0.226	124	0.609	131	0.535	2010
184 Čad	0.340	0.203	130	0.344	2003
185 Mozambik	0.327	0.220	125	0.582	125	0.512	2009
186 Kongo, Demokratska Republika	0.304	0.183	132	0.681	144	0.392	2010
186 Niger	0.304	0.200	131	0.707	146	0.642	2006

HDI	Indeks razvoja po mjeri čovjeka	HDI korigovan prema nejednakosti		Indeks rodne neravnopravnosti		Indeks višedimenzionalnog siromaštva	
	Vrijednost	Vrijednost	Pozicija	Vrijednost	Pozicija	Vrijednost	Godina
OSTALE ZEMLJE I TERITORIJE							
Koreja, Demokratska Narodna Republika	
Ostrva Maršal	
Monako	
Nauru	
San Marino	
Somalija	0.514	2006
Južni Sudan	
Tuvalu	
Grupe indeksa razvoja po mjeri čovjeka							
Vrlo visok razvoj po mjeri čovjeka	0.905	0.807	—	0.193	—	—	
Visok razvoj po mjeri čovjeka	0.758	0.602	—	0.376	—	—	
Srednji razvoj po mjeri čovjeka	0.640	0.485	—	0.457	—	—	
Nizak razvoj po mjeri čovjeka	0.466	0.310	—	0.578	—	—	
Regioni							
Arapske države	0.652	0.486	—	0.555	—	—	
Istočna Azija i Pacifik	0.683	0.537	—	0.333	—	—	
Evropa i Centralna Azija	0.771	0.672	—	0.280	—	—	
Južna Amerika i Karibi	0.741	0.550	—	0.419	—	—	
Južna Azija	0.558	0.395	—	0.568	—	—	
Podsaharska Afrika	0.475	0.309	—	0.577	—	—	
Najmanje razvijene zemlje	0.449	0.303	—	0.566	—	—	
Male ostrvske zemlje u razvoju	0.648	0.459	—	0.481	—	—	
Svijet	0.694	0.532	—	0.463	—	—	

Napomena:

U indeksima su korišćeni podaci iz različitih godina – pogledati Statistički prilog u izvještaju (raspoloživ na <http://hdr.undp.org>) radi dobijanja više detalja i informisanja o svim napomenama i izvorima podataka. Zemlje su klasifikovane prema kvartilima u odnosu na HDI: zemlja pripada grupi sa vrlo visokim razvojem po mjeri čovjeka ako je HDI u okvirima percentila 51-75, grupi srednjeg razvoja po mjeri čovjeka ako je HDI u okvirima percentila 26-50, grupi niskog razvoja po mjeri čovjeka ako je HDI u donjem kvartilu. U ranijim izvještajima su korištene apsolutne, a ne relativne granične vrijednosti.

Globalni izvještaji o razvoju po mjeri čovjeka: Izvještaj o razvoju po mjeri čovjeka za 2013. godinu je posljednji u seriji globalnih Izvještaja o razvoju po mjeri čovjeka koje UNDP objavljuje od 1990. godine kao nezavisne, empirijski zasnovane analize značajnih pitanja razvoja, trendova i politika.

Dodatne resurse u vezi sa Izvještajem o razvoju po mjeri čovjeka za 2013. godinu je moguće pronaći na internetu, odnosno na stranici hdr.undp.org, uključujući kompletna izdanja i sažetke izvještaja na više od 20 jezika; kolekciju istraživačkih radova o razvoju po mjeri čovjeka naručenih za potrebe izvještaja za 2013. godinu; interaktivne mape i baze podataka sa nacionalnim indikatorima razvoja po mjeri čovjeka; potpuna objašnjenja izvora i metodologije korišćene za indekse razvoja po mjeri čovjeka u izvještaju; profile država; i ostale materijale sa podacima iz ranijih perioda. Raniji globalni, regionalni i nacionalni izvještaji o razvoju po mjeri čovjeka (Human Development Report – HDR) takođe su na raspolaganju na stranici hdr.undp.org.

Regionalni izvještaji o razvoju po mjeri čovjeka: Tokom protekle dvije decenije su uz podršku regionalnih kancelarija UNDP izrađivani regionalni izvještaji o razvoju po mjeri čovjeka u svim značajnim oblastima zemalja u razvoju. Sa provokativnim analizama i jasnim preporukama politike, u ovim regionalnim izvještajima o razvoju po mjeri čovjeka razmatrana su ključna pitanja kao što su političko osnaživanje u arapskim zemljama, sigurno snabdijevanje hranom u Africi, klimatske promjene u Aziji, postupanje prema etničkim manjinama u Centralnoj Evropi i izazovi u pogledu neravnopravnosti i bezbjednosti građana u Južnoj Americi i na Karibima.

Nacionalni izvještaji o razvoju po mjeri čovjeka: Od objavljivanja prvog nacionalnog izvještaja o razvoju po mjeri čovjeka 1992. godine, ove izvještaje izrađuju urednički timovi uz podršku UNDP u 140 zemalja. Ovi izvještaji – kojih do danas ima oko 700 – unose perspektivu razvoja po mjeri čovjeka u nacionalne politike, i to putem konsultacija i istraživanja. Nacionalni izvještaji o razvoju po mjeri čovjeka su obuhvatili mnogobrojna razvojna pitanja, od klimatskih promjena, preko nezaposlenosti mladih, pa do neravnopravnosti po osnovu rodne ili etničke pripadnosti.

Izvještaji o razvoju po mjeri čovjeka tokom perioda od 1990. do 2013. godine

- 1990. Koncept i mjerenje razvoja po mjeri čovjeka
- 1991. Finansiranje razvoja po mjeri čovjeka
- 1992. Globalne dimenzije razvoja po mjeri čovjeka
- 1993. Učešće ljudi
- 1994. Nove dimenzije razvoja po mjeri čovjeka
- 1995. Rod i razvoj po mjeri čovjeka
- 1996. Ekonomski rast i razvoj po mjeri čovjeka
- 1997. Razvoj po mjeri čovjeka u funkciji iskorjenjivanja siromaštva
- 1998. Potrošnja za razvoj po mjeri čovjeka
- 1999. Ljudska dimenzija globalizacije
- 2000. Ljudska prava i razvoj po mjeri čovjeka
- 2001. Učiniti da nove tehnologije budu u funkciji razvoja po mjeri čovjeka
- 2002. Produblivanje demokratije u fragmentiranom svijetu
- 2003. Milenijumski ciljevi razvoja: Sporazum među zemljama u cilju iskorjenjivanja siromaštva među ljudima
- 2004. Kulturna sloboda u današnjem raznolikom svijetu
- 2005. Međunarodna saradnja na raskrsnici: Pomoć, trgovina i bezbjednost u svijetu nejednakosti
- 2006. S druge strane oskudnosti: Moć, siromaštvo i kriza sa vodom u svijetu
- 2007/2008. Borba protiv klimatskih promjena: Ljudska solidarnost u podijeljenom svijetu
- 2009. Prevazilaženje barijera: Mobilnost i razvoj po mjeri čovjeka
- 2010. Stvarno bogatstvo nacija: Putevi ka razvoju po mjeri čovjeka
- 2011. Održivost i jednakost: Bolja budućnost za sve
- 2013. Uspon Juga: Napredak po mjeri čovjeka u raznolikom svijetu

Program Ujedinjenih nacija za razvoj

1 UN Plaza

Njujork, NY 10017, SAD

www.undp.org

Dvadeset prvi vijek se suočava sa dubokom promjenom u svjetskoj dinamici, koju pokreću nove brzorastuće sile zemalja u razvoju. Kina je pretekla Japan kao druga po veličini ekonomija u svijetu, i u tom procesu izvukla milione ljudi iz siromaštva. Indija preoblikuje svoju budućnost zahvaljujući novoj preduzetničkoj kreativnosti i inovativnosti socijalne politike. Brazil podiže standard života putem proširenja obima međunarodnih odnosa i programa za borbu protiv siromaštva na koje se ugledaju u drugim djelovima svijeta.

Ali, „uspon Juga“ je mnogo veći fenomen. Indonezija, Meksiko, Južna Afrika, Tajland, Turska i druge zemlje u svijetu postaju vodeći akteri na svjetskoj sceni. U Izvještaju o razvoju po mjeri čovjeka za 2013. godinu utvrđeno je 40 zemalja u razvoju koje su ostvarile bolje rezultate nego što je očekivano u pogledu razvoja po mjeri čovjeka tokom proteklih decenija, pri čemu je njihov napredak tokom proteklih deset godina bio značajno ubrzan.

Svaka od ovih zemalja ima sopstvenu, jedinstvenu, istoriju, i odab-

rala je sopstveni, karakterističan pravac razvoja.

One ipak dijele zajedničke karakteristike i suočavaju se sa istim izazovima. Takođe, postaju sve više međusobno povezane i zavisne. I ljudi u zemljama u razvoju sve više zahtijevaju da se čuje njihov glas, jer razmjenjuju ideje putem novih kanala komunikacije i traže veću odgovornost vlada i međunarodnih institucija.

U Izvještaju o razvoju po mjeri čovjeka za 2013. godinu analiziraju se uzroci i posljedice „uspona Juga“ koji se nastavlja, i identifikuju politike ukorijenjene u ovoj novoj stvarnosti koje bi mogle da promovišu veći napredak u svijetu u narednim decenijama. Izvještaj poziva na mnogo bolju zastupljenost Juga u globalnim sistemima rukovođenja i ukazuje na moguće nove izvore finansiranja osnovnih javnih dobara na Jugu. Sa svježim analitičkim uvidima i jasnim predlozima za reforme politika, izvještaj odslkava pravac za ljude u svim regionima u kojem će se oni zajedno, pravično i djelotvorno suočiti sa izazovima razvoja po mjeri čovjeka.

„Izvještaj osvježava naše razumijevanje trenutnog stanja globalnih kretanja i pokazuje koliko se toga može naučiti iz iskustava o ubrzanom napretku u razvoju tako velikog broja zemalja Juga..“

- Glavna administratorica UNDP Helen Klark, iz Predgovora

„Pristup koji podrazumjeva razvoj po mjeri čovjeka predstavlja značajan napredak u kompleksnoj aktivnosti razumijevanja uspjeha i nedaća ljudskih života, kao i u uvažavanju značaja razmatranja i dijaloga, a samim tim i unapređivanja pravičnosti i pravde u svijetu.“

- Dobitnik Nobelove nagrade Amartia Sen, iz Poglavlja 1

„Niko ne drži monopol na dobre ideje, i zato će Njujork nastaviti da uči iz najboljih praksi drugih gradova i država.“

- Gradonačelnik Njujorka Majkl Blumberg, iz Poglavlja 3

„Detaljan pogled na raznolike pravce kojima su krenule zemlje u razvoju obogaćuje izbor mogućnosti u politikama svih zemalja i regiona.“

- Glavni autor izvještaja Kalid Malik, iz Uvoda